

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Vold mot polititjenestemann

En analyse av de objektive vilkår i straffeloven § 127 første ledd, med et særlig fokus på å klarlegge voldskriteriets nedre grense.

Malene Sofie Kjemsaa

Liten masteroppgave i rettsvitenskap høst 2014

Antall ord: 17 898

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 Tema for avhandlingen	4
1.2 Metodiske særegenheter for avhandlingen	8
1.3 Den videre fremstilling	8
Kapittel 2. "Offentlig tjenestemann"	9
2.1 "Offentlig tjenestemann" som rettslig standard	9
2.2 Vold mot ansatte i politietaten	11
2.2.1 Operativt personell	11
2.2.2 Kontorpersonell	11
2.2.3 Nødvendigheten av å ha politimyndighet for å ha vern etter § 127	12
2.3 Vold mot politiets hjelpemidler	13
2.4 Vold mot tredjeperson	17
Kapittel 3. "Vold"	19
3.1 "Vold" som rettslig standard	19
3.2 Volden må være av en kvalifisert art	20
3.2.1 Innholdet i voldskriteriet etter § 127	20
3.2.2 Aktive handlinger	21
3.3 Voldskriteriets nedre grense	24
3.3.1 Om uklarhetene omkring voldskriteriets nedre grense	24
3.3.2 Kan legemsfornærmelse på annen måte etter § 228 være vold etter § 127?.....	26
3.3.2.1 Legemsfornærmelse på annen måte etter § 228	26
3.3.2.2 Særlig om spytting som vold etter § 127.....	28
3.3.2.3 Andre typer fornærmelser som vold etter § 127	29
3.3.3 Kan passive handlinger være vold etter § 127?	30
3.3.3.1 Om passive handlinger og unnlateseshandlinger	30
3.3.3.2 Om unnlatesesdelikter	31
3.3.3.3 Uekte unnlatesesdelikter etter § 127	32
3.3.4 Kan voldshandlinger med lav styrkegrad være vold etter § 127?	35
Kapittel 4. "Tjenestehandling"	38
4.1 "Tjenestehandling" etter § 127	38
4.2 "Tjenestehandling" sett i forhold til de uten politimyndighet	39
4.2.1 Saklig kompetanse til å utføre en tjenestehandling.....	39
4.2.2 Tidsmessig kompetanse til å utføre en tjenestehandling.....	39
4.2.3 Stedlig kompetanse til å utføre en tjenestehandling.....	40

4.3 “Tjenestehandling” sett i forhold til de med politimyndighet	40
4.3.1 Saklig kompetanse til å utføre en tjenestehandling.....	40
4.3.2 Tidsmessig kompetanse til å utføre en tjenestehandling.....	42
4.3.3 Stedlig kompetanse til å utføre en tjenestehandling.....	46
4.4 Kravet om at tjenestehandlingen må påvirkes av voldsutøvelsen.....	46
Kapittel 5. “Søger”	48
5.1 Forsøk som rettslig standard	48
5.2 Grensedragningen mellom forsøk på vold etter § 127 og fullbyrdet trussel etter § 128.....	49
Kapittel 6: Avsluttende bemerkninger	51
Kildeliste.....	53
Lover	54
Forskrifter	54
Forarbeider	54
Rettspraksis	54
Alfabetisk litteraturliste	56
Rapporter.....	57
Andre kilder	57
Vedlegg.....	58

1. Innledning

1.1 Tema for avhandlingen

Temaet for denne masteravhandlingen er straffansvarets rekkevidde ved vold mot polititjenestemann etter straffeloven § 127.¹ Jeg vil foreta en analyse av de objektive vilkår i straffeloven § 127 første ledd, med et særlig fokus på å klarlegge voldskriteriets nedre grense.

De objektive vilkårene kommer frem av strl. § 127 første ledd;

“Den, som ved Vold søger at formaa en offentlig Tjenestemand til at foretage eller undlade en Tjenestehandling eller at hindre ham under en saadan, eller som medvirker hertil, straffes med Fængsel indtil 3 Aar, men indtil 5 Aar, naar han udfører Forbrytelsen i Forening med nogen anden.”

Grunnloven § 96 slår fast at ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom.² Dette innebærer at en person ikke kan dømmes til straff dersom den begåtte handling ikke er gjort straffbar i lovs form. Å avklare innholdet i en lovbestemmelse er derfor av sentral betydning, da en person ikke kan straffeforfølges dersom gjerningsbeskrivelsen i lovens ordlyd ikke dekker den kriminelle handlingen. En avklaring av innholdet i de objektive vilkår i § 127 er derfor nødvendig for å vite akkurat hvilke forhold som må foreligge for at en handling skal kunne pådømmes som vold mot polititjenestemann. Hovedfokuset for avhandlingen vil være en analyse av den nedre grense for voldskriteriet, da dette er en grense som i praksis har vist seg å være noe uklar.

Jeg vil i denne avhandlingen fokusere på en spesiell gruppe offentlige tjenestemenn; Polititjenestemenn. Dette innebærer at “offentlig tjenestemann”-begrepet vil underlegges en avgrensende fortolkning. Dette vil ha betydning for avhandlingens kapittel 2 om “offentlig tjenestemann”, og kapittel 4 om “tjenestehandling”, der disse to kriteriene kun vil drøftes for polititjenestemenns vedkommende. Når det kommer til

¹ Almindelig borgerlig Straffelov 22 mai 1902 nr. 10, heretter straffeloven eller strl.

² Kongeriget Norges Grundlov av 17. Mai 1814, heretter Grunnloven eller Grl.

kapitlene om vilkårene "vold" og "søker" er disse vilkårene like uansett hvilke tjenestemenn som rammes.

Grunnen til at jeg har valgt å avgrense oppgaven til å gjelde vold mot polititjenestemann er fordi dette temaet omhandler en interessant krysning mellom rettsområdene strafferett og politirett, der kunnskaper fra begge felt gjør seg gjeldende. En belysning av temaet vold mot polititjenestemenn er også av samfunnsmessig interesse, da strl. § 127 i praksis ofte anvendes i saker som omhandler vold mot polititjenestemann. Politietaten utøver ofte myndighet overfor borgerne, da gjerne i form av fysisk makt eller tvang. Vold mot polititjenestemenn skjer ofte som en motstand mot å bli pågrepet.

Vold mot politiet er et økende samfunnsproblem, og tilfeller av vold mot polititjenestemenn er stadig oppe i medias søkelys.³ Statistikk ført av Politidirektoratet viser at antall anmeldelser for vold mot polititjenestemenn har fordoblet seg siden 2004.⁴ I 2004 ble det anmeldt 613 tilfeller av vold mot offentlig tjenestemann, mens tallet for 2013 ligger på 1159 anmeldelser.⁵ Dette viser at tilfeller av vold mot polititjenestemenn ikke er uvanlig. Politiets Fellesforbund (PF), som er den største fagforeningen for politi- og lensmannsetaten, skriver i en e-post at denne økningen kan skyldes at kriminaliteten og de kriminelle har blitt tøffere. I tillegg har respekten for polititjenestemenn i uniform blitt mindre.⁶ De skriver videre at samtidig så har polititjenestemenn blitt flinkere til å anmelde voldstilfeller. PF skriver også at det innad i politiet foregår en kontinuerlig debatt om hva polititjenestemenn skal tåle og ikke tåle.⁷ Politiet er en yrkesgruppe som er utsatt for farlige situasjoner, men som samtidig er utrustet med den nødvendige kompetanse for å håndtere slike farlige situasjoner.⁸

Hvorfor finnes det et spesielt vern for de offentlige tjenestemenn? Politiet (og andre offentlige myndigheter) utfører et arbeid på vegne av staten og fellesskapet for å opprettholde og beskytte de normer og verdier som samfunnet anser for å være viktige

³ Se for eksempel <http://www.nrk.no/nordland/vold-mot-politiet-i-bodo-1.12007167> eller http://www.nordlys.no/Politiet_skulle_bare_stoppe_bilen_i_en_trafikkontroll_Da_gikk_passasjeren_til_an_grep-5-34-36420.html

⁴ Årsrapport 2013 Uønskede hendelser. Personskader, vold og trusler. Rapport fra Politidirektoratet.

⁵ Årsrapport 2013 Uønskede hendelser. Personskader, vold og trusler. Rapport fra Politidirektoratet.

⁶ Mailutveksling med Gry Jorunn Holmen i Politiets Fellesforbund datert 12. – 14. oktober 2014 (vedlagt).

⁷ Mailutveksling med Gry Jorunn Holmen i Politiets Fellesforbund datert 12. – 14. oktober 2014 (vedlagt).

⁸ Mailutveksling med Gry Jorunn Holmen i Politiets Fellesforbund datert 12. – 14. oktober 2014 (vedlagt).

og verneverdige. Disse arbeidsoppgaver lettes betydelig ved at lovgiver setter opp et vern for å sørge for at disse offentlige myndigheter kan utføre sine oppgaver på en mest mulig effektiv og skadefri måte. Dette vernet finnes ved straffebestemmelser som straffer personer som hindrer offentlige tjenestemenn i å utføre sitt arbeid. Strl. § 127 er her sentral. Disse straffebestemmelsene håndheves strengt, og dette vil gi reglene en preventiv funksjon; Samfunnet slår hardt ned på de som hindrer offentlige myndigheters tjenesteutøvelse, og man sender dermed et signal om at dette er handlinger som det reageres sterkt på.⁹ Hovedregelen er at det reageres med ubetinget fengsel i 20-40 dager for overtredelse av § 127.¹⁰ Når det er allment kjent at selv den minste hindring av offentlige tjenestemenns arbeid vil bli straffet, vil det forhåpentligvis føre til at viljen blant samfunnets borgere til å utøve disse hindringene blir mindre. Statistikken har derimot vist at bestemmelsen ikke har tilstrekkelig ønskelig preventiv virkning, i og med at tilfeller av vold mot politiet er økende.

Denne legislative begrunnelsen om å effektivisere og beskytte offentlig myndighetsutøvelse fremkommer ikke eksplisitt av ordlyden i strl. § 127, ei heller av bestemmelsens forarbeider. Hensynet til en effektiv tjenesteutøvelse som hovedhensynet bak § 127 må forstås ut fra bestemmelsens ordlyd om at den rammer den som hindrer en offentlig tjenestemann i sin *tjenesteutøvelse*. Bestemmelsens forarbeider slår fast at ikke enhver voldsutøvelse mot offentlig tjenestemann skal straffes etter § 127, men kun den voldsutøvelse som har som hensikt å øve innflytelse på tjenestemannens opptreden.¹¹ En voldsutøvelse som ikke har sammenheng med tjenestemannens tjenesteutøvelse vil ikke kvalifisere som vold mot offentlig tjenestemann. Dette vil jeg komme nærmere inn på i avhandlingens kapittel 4.2 og 4.3 om saklig kompetanse for ansatte i politiet.

Hensynet til tjenesteutøvelsens effektivitet er imidlertid ikke den eneste interessen bak § 127. I tillegg til at tjenesteutøvelsen skal vernes, skal også den personlige integriteten til den tjenestemannen som utøver tjenestehandlingen vernes. Når det skal vurderes om en handling er straffbar etter § 127 må man finne den rette balansen mellom disse to

⁹ Sverre Tønnesen, *Forulempelse av politimann*, Bergen 1975 s. 10.

¹⁰ Rt. 1984 s. 1351 side 1353 og Auglend, Mæland og Røsandhaug, *Politirett*, 2. Utgave, Bergen/Sarpsborg 2012 s. 931.

¹¹ Oth. Prp. No. 24 (1898 – 1899) s. 24.

hensynene, slik at vernet er tilstrekkelig omfattende til at tjenestehandlinger skal kunne utøves, men at samtidig sørger for at tjenestemannens person er vernet.

Rettspraksis har vist at tjenestemannen har status som fornærmet i saker om vold mot polititjenestemann, der det samtidig med straffesaken har blitt reist krav om erstatning.¹² Spørsmålet er dog ikke drøftet av Høyesterett på prinsipielt grunnlag. Det er i juridisk teori noe uenighet om hvorvidt tjenestemannen skal ha status som fornærmet i andre saker enn erstatningssaker.¹³ At tjenestemannen anses å ha en viss status som fornærmet viser at hensynet til tjenestemannens interesse og personlige integritet har blitt tillagt en viss vekt av Høyesterett.

Denne uklarhet om hvorvidt tjenestemannen skal ha status som fornærmet viser at det bak § 127 foreligger to hovedhensyn, som vil kunne kollidere. Det ene er hovedsakelig hensynet til en effektiv og trygg utøvelse av tjenestehandlinger som er den legislative begrunnelsen bak bestemmelsen. Det andre er at når voldsutøvelsen påvirker en tjenestehandling, så rammer den jo rent fysisk sett en tjenesteperson. Spørsmålet blir dermed i hvor stor grad tjenestemannens interesse og personlige integritet skal vernes etter § 127. Norge er en demokratisk rettsstat, der en offentlig myndighetsperson ikke skal nyte et større vern enn hvermannen bare fordi han er ansatt av staten. Et strafferettslig vern av myndighetspersoner kun fordi de er myndighetspersoner gir et inntrykk av totalitarisme som ikke er ønskelig. Strl. § 127 skal dermed balansere ulike hensyn; Den skal verne den offentlige myndighetsutøvelse, men ikke være for utstrakt i dette vernet slik at offentlig ansattes personlige integritet ikke nyter et større strafferettslig vern enn integriteten til mannen i gata.

Strl. § 127 er altså begrunnet i at tjenesteutøvelsen for den offentlige myndighet skal være så effektiv som mulig, samt at bestemmelsen skal verne om tjenestemannens personlige integritet. Strl. § 127 vil også kunne ha en positiv funksjon ved at regelen virker motiverende på de som skal utføre arbeidsoppgaver i det offentliges regi. Tjenestemennene får en trygghet i å vite at de har et særlig vern forårsaket av den

¹² Rt. 1952 s. 1157.

¹³ For tjenestemannens status som fornærmet i andre saker se blant annet Jo Hov, *Fornærmedes stilling i straffeprosessen*, Bergen 1983 s. 30.

Mot tjenestemannens status som fornærmet i andre saker blant annet Anders Bratholm og Magnus Matningsdal, *Straffeloven med kommentarer, anden del. Forbrytelser*, Oslo, 1995 s. 154.

utsatte posisjon de setter seg i gjennom sin yrkesutøvelse. Denne tryggheten er særlig viktig for polititjenestemenns vedkommende, som på generell basis ofte befinner seg i utsatte posisjoner. Den motiverende effekt det særlige strafferettslige vernet vil kunne ha på de polititjenestemenn som til daglig er i operativ tjeneste og utsettes for farlige situasjoner skal nok ikke undervurderes. Tjenestemannens vilje til å gripe inn vil kunne påvirkes av den viten om at han har et spesifikt vern for sin tjenestehandling etter § 127 og andre bestemmelser som verner om den offentlige myndighetsutøvelse.¹⁴

1.2 Metodiske særegenheter for avhandlingen

Denne avhandlingen baseres på ordinær juridisk metode. Jeg vil ikke gå nærmere inn på en generell avklaring av denne metoden, men vil bemerke at det er enkelte metodiske særegenheter som gjør seg gjeldende for denne avhandlingen. Først og fremst kan det nevnes av straffeloven er en gammel lov. Det finnes lite forarbeider til loven, og når innholdet i lovens ulike bestemmelser skal utgreies er det liten hjelp å finne i forarbeidene. Det er imidlertid vedtatt en ny straffelov, som ennå ikke har trådt i kraft.¹⁵ Forarbeidene til denne nye loven vil kunne være en rettskilde som kan brukes som tolkningsmoment når ordlyden i den gjeldende straffeloven skal avklares. Høyesterettspraksis for forståelsen av § 127 er rikholdig, og det er dermed rettspraksis som gir det største og viktigste rettskildematerialet for å avklare innholdet i § 127.

1.3 Den videre fremstilling

Jeg vil i avhandlingens kapittel 2 starte med å avklare innholdet i "offentlig tjenestemann". Å vite hvem som er offentlig tjenestemann etter strl. § 127 er sentralt for å kunne behandle bestemmelsens øvrige vilkår i korrekt kontekst. En generell drøftelse om offentlig tjenestemann som rettslig standard vil bli presentert først, før jeg går over på å drøfte de ansatte i politiet, samt se på hvilken betydning politimyndighet har for anvendelse av § 127. Deretter vil jeg drøfte vold mot politiets materiell, samt vold mot tredjeperson.

I kapittel 3 vil jeg gå over på å drøfte voldskriteriet i § 127. Her vil en generell drøftelse om voldsbegrepet som rettslig standard bli presentert først, før jeg går over til å se på hvilke arter aktive handlinger som er vold etter § 127. Etter dette vil jeg komme inn på

¹⁴ Tønnesen s. 12.

¹⁵ Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff, heretter den nye straffeloven.

oppgavens hovedfokus, nemlig voldskriteriet nedre grense. Voldskriteriet nedre grense er uklar for flere aspekter ved begrepet. Jeg vil først drøfte hvorvidt de handlinger som etter § 228 er legemsfornærmelse forøvd på "annen måte" vil være "vold" etter § 127. Jeg vil deretter se på om passive handlinger vil kunne være vold etter § 127. Til sist vil jeg se på de krav som stilles til voldshandlingens styrkegrad for at handlingen skal kunne kvalifisere som vold etter § 127.

I kapittel 4 vil jeg drøfte hva som må til for at en handling skal kunne karakteriseres som en "tjenestehandling" etter § 127. Denne drøftelsen vil jeg dele i to, der jeg først ser på hva en tjenestehandling er for de ansatte uten politimyndighet, og deretter hva en tjenestehandling er for de ansatte med politimyndighet. Hva som er en tjenestehandling vil arte seg forskjellig for disse to kategorier av ansatte, da de ansatte med politimyndighet har flere rettigheter og plikter enn det ansatte uten politimyndighet har. For begge kategoriene ansatte vil jeg se på deres saklige, stedlige og tidsmessige kompetanse.

I kapittel 5 vil jeg se på innholdet i begrepet "søger". Jeg vil her avklare hvordan det etter § 127 er en lavere terskel for at forbrytelsen skal anses for å være fullbyrdet, enn det er etter den alminnelige hovedregel i strl. § 49. Jeg vil deretter kort komme inn på hvor grensen må trekkes mellom forsøk på vold etter § 127 og trussel etter § 128.

Til slutt vil jeg i kapittel 6 komme med en avsluttende bemerkning om hvilken utvikling forståelsen av voldsbegrepet i § 127 har hatt, og hvor den nedre grense går.

Kapittel 2. "Offentlig tjenestemann"

2.1 "Offentlig tjenestemann" som rettslig standard

Strl. § 127 slår fast at subjektet for bestemmelsen er den "offentlige tjenestemann". En naturlig forståelse av kriteriet offentlig tjenestemann tilsier at det er snakk om ansatte som utfører tjeneste i den norske stat eller kommunene – det "offentlige". Det finnes ingen legaldefinisjon i straffeloven om hvem som er offentlig tjenestemann. I Rt. 1983 s. 868 ble det slått fast at det i straffeloven ikke finnes noen alminnelig definisjon av begrepet "offentlig tjenestemann", og at det er noe usikkert hvem som omfattes av

kriteriet.¹⁶ Videre uttales det at det alminnelige utgangspunktet for hvem som anses som offentlig tjenestemann er *“de personer som i kraft av valg eller ansettelse kan utøve myndighet på vegne av stat eller kommune.”*¹⁷

I den nye straffeloven av 2005 har lovgiver tatt inn en legaldefinisjon om hvem som er offentlig tjenestemann; “Med offentlig tjenestemann menes enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling.” Tjenestemannsloven § 1 slår fast at loven gjelder for arbeidstakere tilsatt i statens tjeneste.¹⁸ Dette gir en pekepinn på hvordan kriteriet “offentlig tjenestemann” skal forstås; Ansatte i staten er for tjenestemenn å regne. Politiet er et statlig forvaltningsorgan som utøver offentlig myndighet overfor borgerne, og det kan kort og godt slås fast at ansatte i politiet er offentlige tjenestemenn etter strl. § 127.

I politiet i Norge er det ansatt rundt 13.000 personer.¹⁹ Denne politistyrken består av polititjenestemenn, politijurister og sivilt ansatte. Alle politiets ansatte er offentlige tjenestemenn i kraft av å være ansatte i et statlig organ. Strl. § 127 kan dermed anvendes overfor disse ansatte. Jeg vil i det følgende se på hvordan bestemmelsen forholder seg til de polititjenestemenn som kan kategoriseres som “operative”, og de andre tjenestemenn som jeg plasserer i en sekkebetegnelse kalt “kontorpersonale”. Jeg vil deretter se på hvordan den formelle politimyndighet har betydning for den ansattes status som “offentlig tjenestemann”. Formelt sett oppstiller ordlyden i § 127 inget skille mellom de ulike kategorier ansatte, men bestemmelsens aktualitet vil være varierende ettersom hvilken type tjeneste den ansatte utfører.

En særlig interessant problemstilling er hvorvidt kriteriet “offentlig tjenestemann” kan tolkes utvidende slik at også den som utøver vold mot politiets hjelpemidler eller mot tredjeperson kan straffes etter § 127.

¹⁶ Rt. 1983 s. 868 side 869.

¹⁷ Rt. 1983 s. 868 side 869.

¹⁸ Lov 4 mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn.

¹⁹ Per juni 2010. *Politiet i Norge*. Rapport fra Politidirektoratet.

2.2 Vold mot ansatte i politietaten

2.2.1 Operativt personell

De operative stillingene i politiet er hovedsakelig stillinger der de ansatte er uniformert til enhver tid.²⁰ Operativ tjeneste er typisk ordenstjeneste, utrykningspoliti, beredskapstropp, hundetjeneste og rytterpoliti. Dette er oppgaver der polititjenestemennene befinner seg ute blant publikum mesteparten av arbeidstiden. Operativt personell er i nærkontakt med, og må blant annet fysisk håndtere potensielt farlige personer og situasjoner. Operative polititjenestemenn rykker ut ved meldinger om kriminelle hendelser, går ordenspatrulje i sene nattetimer, foretar kontroller av publikum, pågriper mistenkte lovbrøyttere og så videre. Dette er situasjoner der det er en risiko for å bli utsatt for vold av de personer politiet er i kontakt med.

Strl. § 127 har sin største betydning for de operative polititjenestemenn. Dette støttes ved at nesten all rettspraksis jeg viser i denne oppgaven omhandler polititjenestemenn utsatt for vold i forbindelse med oppdrag i operativ tjeneste.

2.2.2 Kontorpersonell

Selv om det ofte er de uniformerte tjenestemenn de fleste forbinder med politietaten, består etaten av flere typer ansatte. Disse ansatte tilbringer mesteparten av sin arbeidstid på et kontor og/eller på politistasjonen. Jeg kaller denne gruppen ansatte for "kontorpersonell", og innbefattet i denne gruppen er eksempelvis politijurister, etterforskere, diverse administrasjonspersonale og sivilt ansatte.

Denne typen personell vil som regel ikke være like utsatt for farlige situasjoner som det operative personellet er. Det er likevel ikke utenkelig at også disse ansatte kan utsettes for vold. Et eksempel på dette finnes i en avgjørelse fra lagmannsretten der en 15 år gammel jente ble dømt for vold mot offentlig tjenestemann. Under et avhør på politistasjonen klorte hun en politietterforsker som avhørte henne i ansiktet.²¹

Eventuelle tilfeller av vold mot kontorpersonale vil straffes etter § 127, som en følge av at kontorpersonalet er offentlige tjenestmenn i kraft av sitt arbeidsforhold hos politiet.

²⁰ Bjørn Vidar Pedersen m.fl., *Operativ polititjeneste*, Politihøgskolen 1997 s. 23.

²¹ LB-2009-75085.

Bestemmelsen stiller ikke opp noe krav om at den offentlige tjenestemann må befinne seg i en utsatt posisjon for å ha vern etter § 127. Bestemmelsens aktualitet er imidlertid mindre for kontorpersonalet enn det er for de operative polititjenestemenn, da kontorpersoneell ikke er like utsatte for potensielle voldssituasjoner.

2.2.3 Er det nødvendig med politimyndighet for å ha vern etter § 127?

I tillegg til skillet som jeg har satt opp mellom kontorpersoneell og operativt personeell finnes det innad i politietaten et skille mellom ansatte i politiet med og uten politimyndighet. Disse to skillene mellom kontorpersonealle versus operativt personealle, samt mellom tjenestemenn med politimyndighet versus de uten, er noe sammenfallende, men ikke parallelle. De operative polititjenestemenn vil alltid ha politimyndighet, da dette er en kompetansetildeling som er nødvendig for utøvelse av den operative tjeneste. Politimyndigheten favner imidlertid bredere enn kun å gjelde for de operative polititjenestemenn. Det finnes ansatte med politimyndighet også innenfor kontorpersoneallet, eksempelvis etterforskere og politijurister.

Politi-loven § 5 slår fast at myndighet etter lovens kapittel II om utførelsen av polititjenesten kun kan utøves av de med politimyndighet.²² I lovens forarbeider er politimyndighet definert som den formelle myndighet den enkelte polititjenestemann har til å utøve myndighet overfor borgerne, til å gi påbud eller forbud, og om nødvendig utøve myndigheten ved hjelp av makt.²³ Denne kompetansen er særegen for politiet.²⁴ Politimyndighet gis bare til de tjenestemenn som behøver denne myndigheten for å kunne utøve sitt arbeid. Kontorfunksjonærer og andre som ikke utøver politimessig myndighetsutøvelse har ikke politimyndighet.²⁵ Strl. § 127 vil dermed ha større aktualitet for de ansatte med politimyndighet enn for de uten, da polititjenestemenn med politimyndighet oftere befinner seg i potensielt farlige situasjoner, jamfør kapittel 2.2.1. Politiloven § 20 slår fast at politidirektøren, embetsmenn, samt tjenestemenn med politigrader har politimyndighet i hele Norge i kraft av sin stilling. Politimyndigheten følger altså med stillingen, og alle ansatte i politiet har stilling som offentlig tjenestemann. Det vil dermed ikke være nødvendig å stille opp et krav om politimyndighet for å være offentlig tjenestemann etter § 127.

²² Lov 4 august 1995 nr. 52 om politiet, heretter politiloven eller pl.

²³ Ot.prp. nr. 22 (1994-95) s. 38.

²⁴ Ot.prp. nr. 22 (1994-95) s. 38.

²⁵ Ot.prp. nr. 22 (1994-95) s. 38.

Slik var det ikke etter den gamle politiloven av 1936, der en høyesterettsavgjørelse i Rt. 1939 s. 511 viste at en polititjenestemann etter daværende lov måtte ha blitt tildelt politimyndighet på korrekt måte for å bli ansett som offentlig tjenestemann etter § 127.²⁶ Etter den nåværende politilov er dette ikke en aktuell problemstilling. Enhver voldsutøvelse som påvirker politiets ansatte, uansett om det er snakk om ansatte med eller uten politimyndighet, vil rammes av § 127 så lenge voldsutøvelsen søker å påvirke den ansattes tjenestehandling. Politimyndighet vil derimot kunne få betydning for vurderingen av om det er snakk om en kvalifisert tjenestehandling; Det er for enkelte tjenestehandlinger et krav om at de må være utført av en tjenestemann med politimyndighet for at den skal ha vern etter § 127. Jeg vil si mer om dette i kapittel 4 om tjenestehandlinger.

2.3 Vold mot politiets hjelpemidler

Politiet benytter seg ofte av ulike hjelpemidler i tjenesteutøvelsen. Av hjelpemidler som er særlig aktuelle i denne avhandlingen er hunder, hester og kjøretøy. Spørsmålet er om voldsutøvelse som rettes mot disse hjelpemidlene også blir regnet som vold mot offentlig tjenestemann etter strl. § 127?

Ordlyden i strl. § 127 er "offentlig tjenestemann". En streng fortolkning av kriteriet tilsier at det bare er polititjenestemannen og hans person som skal vernes av bestemmelsen. Bestemmelsen sier ingenting angående de hjelpemidler politiet bruker i sin tjeneste. Formålene bak § 127 vil imidlertid tilsi at tjenestemannbegrepet må tolkes noe utvidende, for ved å verne de hjelpemidler politiet bruker vil tjenestemannens tjenesteutøvelse også vernes. Politiet vil særlig i sin operative tjeneste ofte ha behov for å benytte seg av ulike for å effektivisere og lette sin tjenesteutøvelse. Når en gjerningsmann utøver vold mot hjelpemidlene polititjenestemannen anvender vil han indirekte kunne ramme polititjenestemannen i hans tjenestehandling. Hensynet til et helhetlig vern rundt tjenestehandlingen kan tilsi at alle politiets hjelpemidler og ressurser bør ha vern etter § 127.

²⁶ Lov 13 mars 1936 nr. 3 om politiet.

Spørsmålet om vold mot politiets hjelpemidler kan være vold mot offentlig tjenestemann etter § 127 har vært behandlet i Høyesterett opp til flere ganger. Den tidligste avgjørelsen som omhandler dette spørsmålet er Rt. 1899 s. 38. Saken omhandler en bestemmelse i den gamle kriminalloven av 1842, kap. 10 nr. 1.²⁷ I denne saken hadde tiltalte slått en politihest med en svepe i det polititjenestemannen som satt på hesteryggen grep fatt i tiltalte. Som et resultat av dette slaget måtte politimannen slippe tak i tiltalte for å roe ned hesten. Dette ble ansett å ikke være vold mot politiet, og tiltalte ble derfor dømt etter bestemmelse nr. 2 i kriminallovens kap. 10, som omhandler hindring av politiets arbeid (tilsvarende § 326 nr. 1 i dagens lov). Flere juridiske forfattere støtter Høyesterett i at § 127 kun kan anvendes i tilfeller som gjelder vold mot person, og ikke vold mot gjenstand, herunder Hagerup²⁸, Kjerschow²⁹ og Skeie.³⁰ Tønnesen er ikke enig med resultatet i Rt. 1899 s. 38. Han virker å mene at vold som rammer en gjenstand som er i bruk av en polititjenestemann vil være straffbart etter § 127 dersom denne volden virker tvingende på polititjenestemannens handling.³¹ Tønnesen skriver videre at hensynene bak § 127 tilsier at slik vold mot materiell også skal rammes av bestemmelsen, da voldshandlingens formål er å påvirke den lovlige utførelsen av offentlig tjeneste.³²

Etterfølgende rettspraksis har ikke gitt noe endelig svar på dette spørsmålet, men nyere avgjørelser viser at Høyesterett har åpnet noe opp for at vold mot gjenstand i enkelte tilfeller kan rammes av strl. § 127.

Flere Høyesterettsavgjørelser omhandler vold mot politibil. I Rt. 1973 s. 1314 hadde den tiltalte avfyrt flere skarpe skudd mot en politibil, i et forsøk på å avbryte den pågående forfølgning og unngå pågripelse. Skuddene var ikke rettet mot polititjenestemennene, men mot bilen de satt i. Dette forholdet ble av forhørsretten subsumert under § 127. Høyesteretts ankeprøving av saken angikk ikke lovanvendelsen, og domstolen uttalte derfor ikke noe eksplisitt omkring dette spørsmålet. Dommen gir likevel inntrykk av at

²⁷ Den norske Straffelov: Lov angaaende Forbrydelser af 20de august 1842. Loven er for gammel til at den er lagt inn på lovdata, men en faksimileutgave av loven finnes på <http://www.hist.uib.no/krim/1874/>

²⁸ Francis Hagerup, *Almindelig Borgerlig Straffelov og lov om dens ikrafttreden*, Kristiania, 1916 s. 142.

²⁹ P. Kjerschow, *Straffeloven med kommentar og tillegg*, Oslo, 1930 s. 360.

³⁰ Jon Skeie, *Den Norske Strafferett, annet bind, den spesielle del*, annen utgave, Oslo, 1946 s. 492.

³¹ Tønnesen s. 84.

³² Tønnesen s. 84 – 85.

domstolen har ansett at det i denne saken er snakk om vold mot offentlig tjenestemann etter § 127, da Høyesterett kunne ha opphevet dommen etter straffeprosessloven § 345 annet ledd dersom de anså at forhørsretten hadde lagt feil lovanvendelse til grunn.³³

Oppfattelsen om at vold mot materiell kan rammes av § 127 støttes opp av senere rettspraksis ved Rt. 1983 s. 1449. I dette tilfellet hadde tiltalte under et ungdomsopprør kastet tomme glassflasker mot en politibil som ble truffet av splinter og skår fra flaskene. I tillegg kastet tiltalte en stein på bilen. Politibilen var bemannet av to polititjenestemenn som forsøkte å få slutt på de pågående opptøyene. Høyesterett slo fast at det gjennom rettspraksis var klarlagt at voldshandlinger som ikke rent fysisk treffer tjenestemennene likevel kan falle inn under § 127.³⁴ Høyesterett viste så til en annen avgjørelse i Rt. 1983 s. 652, der tiltalte ble dømt for voldsutøvelse etter § 127 selv om hans voldshandling ikke rammet tjenestemannen direkte. Høyesterett uttalte her at *“en voldshandling i forhold til denne bestemmelse [vil] kunne foreligge selv om vedkommende tjenestemann ikke treffes rent fysisk av handlingen og selv om det ikke var poenget med handlingen at han skulle treffes.”*³⁵

I Rt. 1987 s. 1384 opphevet Høyesterett byrettens frifinnende dom, da Høyesterett var uenig med byrettens lovanvendelse. Tiltalte hadde her kjørt inn i og skadet en politibil som sto og blokkerte tiltaltes fluktvei. Byretten hadde frifunnet tiltalte for vold etter § 127, men Høyesterett slo fast at dette ikke var riktig da det ikke er et nødvendig vilkår for domfellelse etter § 127 at tiltalte skal ha utøvd direkte fysisk vold mot polititjenestemennene.³⁶

Av disse avgjørelser kan det trekkes en slutning om at vold mot politibiler som er bemannet med polititjenestemenn anses å rammes av § 127.³⁷

Når det gjelder vold mot politihund foreligger det kun ett eksempel fra Høyesterettspraksis. I Rt. 2008 s. 788 ble tiltalte dømt for vold mot offentlig tjenestemann etter å ha slått og sparket en politihund. Førstvoterende uttalte at § 127

³³ Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker, heretter straffeprosessloven eller strpl.

³⁴ Rt. 1983 s. 1449 side 1450.

³⁵ Rt. 1983 s. 652 side 653.

³⁶ I Rt. 1987 s. 1384 side 1385.

³⁷ Bratholm/Matningsdal s. 146 og Auglend m.fl. s. 925.

ikke stiller noe krav om at volden må rette seg direkte mot tjenestemannens person, og at vold mot polititjenestehund som *“blir benyttet som hjelpemiddel av politiet ved utførelsen av en tjenestehandling, og som står under tjenestemannens umiddelbare kontroll”* er å regne som vold mot offentlig tjenestemann.³⁸ Dette er i tråd med hovedformålet bak § 127, som er å verne den offentlige tjenestemanns tjenestehandling.

Tiltaltes forsvarer anførte at vold mot politihund ikke var dekket av § 127, og at en slik forståelse ville være et resultat av en analogisk fortolkning av bestemmelsen.

Høyesterett avviste denne anførselen og slo fast at § 127 ikke stiller opp noen vilkår om at voldshandlingen må rettes direkte mot en offentlig tjenestemann, og voldsutøvelse mot en hund som benyttes som hjelpemiddel i tjenesten faller innenfor en naturlig språklig forståelse av bestemmelsen.³⁹ Polititjenestemann og politihund opptrådte som en enhet, og et angrep på hunden ble ansett å være et angrep på polititjenestemannen.⁴⁰ En slik forståelse av § 127 var ifølge førstvoterende nødvendig for at bestemmelsens formål skulle ivaretas.⁴¹ Høyesterett bruker i avgjørelsesgrunnlaget flere eksempler fra rettspraksis, blant annet to av de ovennevnte avgjørelser om vold mot politibil.⁴²

Ut fra de nevnte eksempler som omhandler vold mot politihester, -biler og -hunder, kan det slås fast at vold mot politiets hjelpemidler rammes av § 127 dersom hjelpemidlet er i bruk av en polititjenestemann ved utførelsen av en tjenestehandling. Dette støttes opp av Auglend m.fl. som skriver at det etter praksis synes å kreves at det må foreligge en nær tilknytning mellom det aktuelle hjelpemiddelet og tjenestemannen.⁴³

Grunnen til at Høyesterett tolker “offentlig tjenestemann”-begrepet utvidende til også å omfatte vold mot de hjelpemidler polititjenestemennene bruker, må antas å ligge i den legislative begrunnelsen bak § 127, som er å sørge for en effektiv og beskyttet tjenesteutøvelse. Vern av tjenestemannens hjelpemidler gir et mer helhetlig vern av tjenesteutøvelsen.

³⁸ Rt. 2008 s. 788 avsnitt (17).

³⁹ Rt. 2008 s. 788 (22).

⁴⁰ Rt. 2008 s. 788 (22).

⁴¹ Rt. 2008 s. 788 (22).

⁴² Rt. 1983 s. 1449 og Rt. 1987 s. 1384.

⁴³ Auglend m.fl. s. 925.

Vold mot hjelpemidler som ikke er i bruk av en polititjenestemann, for eksempel en tom politibil eller en politihund som er ute på luftetur på fritiden, vil etter denne forståelsen ikke være vold mot offentlig tjenestemann. Grunnen til dette er for det første at hjelpemiddelet ikke er i bruk av en tjenestemann, og dermed ikke er å regne som en forlengelse av den offentlige tjenestemann. For det andre kan et hjelpemiddel som ikke er i bruk ikke utføre en tjenestehandling, som er et vilkår for at en handling skal bli dømt som vold etter § 127.

2.4 Vold mot tredjeperson

I en forlengelse av drøftelsen om vold mot politiets materiell, kan det også vurderes om strl. § 127 vil kunne anvendes på tilfeller av vold mot en annen person enn polititjenestemannen. Gjerningspersonen vil her forsøke å påvirke polititjenestemannens tjenestehandling ved å utøve vold, selv om volden ikke utøves direkte mot polititjenestemannens person.

Høyesterett har til en viss grad ansett at vold mot en annen person enn tjenestemannen kan rammes av § 127, selv om spørsmålet ikke har vært behandlet prinsipielt. I Rt. 1984 s. 686 ga Høyesterett uttrykk for at de støttet lagmannens uttalelse i tidligere instans om at "De to politibetjentene utgjorde en patrulje som opererte sammen. Vold mot den ene av de to politimennene må da også betraktes som vold mot den annen i forbindelse med om det ved voldsbruken ble søkt å formå tjenestemannen til å unnlate en tjenestehandling eller hindre han under en sådan." Førstvoterende uttalte her at lagmannens forståelse av voldsbegrepet i § 127 var helt i overensstemmelse med det som var uttalt av Høyesterett i tidligere nevnte dom Rt. 1983 s. 652 om at en voldshandling kunne foreligge selv om vedkommende tjenestemann ikke treffes rent fysisk av handlingen.

Dette tyder på at Høyesterett anser en politipatrulje som en enhet, der vold mot den ene polititjenestemannen vil kunne påvirke den andre polititjenestemannens tjenestehandling. Voldshandlingen vil dermed kunne subsumeres under strl. § 127 selv om handlingen ikke rammer polititjenestemannen direkte. Dette må også begrunnes i bestemmelsens legislative hensyn, for å sikre et fullstendig vern av tjenestemannens tjenestehandling.

Noe som ikke er avklart i rettspraksis er spørsmålet om voldsutøvelse mot en annen person enn en politimann i samme patrulje kan rammes av § 127.

Dette gjelder ikke de tredjepersoner som yter polititjenestemannen bistand på bakgrunn av oppfordring eller plikt. Strl. § 127 tredje ledd slår fast at enhver som etter oppfordring eller pliktmessig yter tjenestemannen bistand, anses som offentlig tjenestemann. Vold mot en tredjeperson som yter tjenestemannen bistand er etter § 127 tredje ledd som vold mot offentlig tjenestemann å regne.

I det følgende drøftes vold mot tredjeperson som er uten noen tilknytning til polititjenestemannen. En slik situasjon kan eksempelvis tenkes ved at en raner anvender vold mot et gissel for å hindre politiet i å pågripe han.⁴⁴ Tønnesen antar at slik vold mot et gissel for å hindre pågripelse vil rammes av § 127.⁴⁵ Bratholm/Matningsdal er uenige, og mener at slik vold mot gissel må rammes av trusselbestemmelsen i § 128.⁴⁶

I tidligere nevnte sak om politihund i Rt. 2008 s. 788 kom retten fram til at § 127 ikke stiller opp noen krav om at volden må rette seg direkte mot polititjenestemannen. Kan dette utsagnet kan tolkes slik at også vold mot andre personer enn den offentlige tjenestemann eller en tjenestemann i hans patrulje vil rammes av § 127? Både i Rt. 2008 s. 788 om vold mot politihund og i Rt. 1984 s. 686 om vold mot polititjenestemann i samme patrulje ble volden subsumert under § 127 fordi det var en sterk tilknytning mellom polititjenestemannen og den/det som var offer for voldshandlingen. Ved vold mot et tilfeldig gissel finnes ikke denne tilknytningen, og dette kan tale for at slik vold ikke skal subsumeres under § 127. At det i tillegg finnes en annen bestemmelse som kan dekke forholdet – trusselsbestemmelsen i § 128 – taler videre for at “offentlig tjenestemann”-begrepet i § 127 ikke skal tolkes såpass utvidende at også vold mot en annen person uten noen tilknytning til polititjenestemannen vil falle inn under bestemmelsens virkeområde.

⁴⁴ Auglend m.fl s. 926.

⁴⁵ Tønnesen s. 86-87.

⁴⁶ Bratholm og Matningsdal s. 148.

Kapittel 3. “Vold”

3.1 “Vold” som rettslig standard

Jeg vil nå drøfte den sentrale delen av avhandlingen, som er innholdet i voldskriteriet ved vold mot offentlig tjenestemann etter strl. § 127. Jeg vil legge et særlig fokus på kriteriets nedre grense, da denne grensen i praksis har vist seg å være noe uklar.

Denne drøftelsen vil ikke avgrenses til å omhandle kun polititjenestemenn, da vilkåret ikke kan forstås som at det endrer seg etter som hvilken type tjenestemann det er snakk om. Jeg vil likevel benytte meg nesten utelukkende av rettspraksis som omhandler polititjenestemenn.

Straffeloven § 127 slår fast at det er straffbart å “ved vold” søke å hindre en offentlig tjenestemann i å foreta en tjenestehandling, eller søke å få han til å foreta eller unnlate en tjenestehandling. Spørsmålet er her hva som må til for at en handling skal kunne karakteriseres som vold mot offentlig tjenestemann. Begrepet “vold” har ingen legaldefinisjon hverken i den nåværende straffelov eller i den nye straffeloven. I forarbeidene til den nye bestemmelsen som vil omhandle vold mot offentlig tjenestemann, § 155, slås det kun fast at innholdet i voldsbegrepet vil ha samme rekkevidde som det har etter gjeldende rett.⁴⁷

Da voldsbegrepet ikke har noen legaldefinisjon i straffeloven, må innholdet i begrepet vurderes individuelt for hver bestemmelse i lovverket som anvender voldsbegrepet. Dette betyr at det som anses som vold etter § 127 ikke nødvendigvis vurderes som voldsbruk etter straffelovens andre bestemmelser, eksempelvis § 228 om legemsfornærmelse. Ei heller er vold etter § 127 nødvendigvis det samme som voldselementet i § 267 om ran, eller voldselementet i § 192 om voldtekt.⁴⁸ Voldsbegrepets innhold vil kunne variere ettersom de ulike bestemmelsene skal beskytte ulike interesser. Det er imidlertid ikke snakk om betydelige vesenforskjeller i begrepets innhold, kjernen i voldsbegrepet er likt for de ulike bestemmelsene.⁴⁹

⁴⁷ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 328.

⁴⁸ Tønnesen s. 83.

⁴⁹ Tønnesen s. 83.

3.2 Volden må være av en kvalifisert art

3.2.1 Innholdet i voldskriteriet etter § 127

Ordlyden i strl. § 127 gir ingen nærmere anvisning på hva som menes med “vold”. En naturlig språklig forståelse av ordet “vold” tilsier at det er snakk om en fysisk maktanvendelse av en viss styrke rettet mot en persons kroppslige integritet.

Bokmålsordboka definerer vold som “brutal bruk av fysisk makt, maktmisbruk”.⁵⁰ Det er altså to aspekter til voldskriteriet, i tillegg til innrettelsesmomentet som her er “offentlig tjenestemann”. Det må stilles krav til voldens art og voldens styrke. Det må være snakk om en kvalifisert type handling som er av en kvalifisert styrkegrad.

Rt. 1922 s. 73 er en sentral avgjørelse for å klarlegge innholdet i voldskriteriet, da det er den første dommen som tar for seg en fortolkning av hva “vold” mot offentlig tjenestemann er etter § 127. Saken omhandlet en tiltalt som hadde presset seg gjennom en politiavsperring ved makt, for så å “springe mot eller skalle til” en polititjenestemann. Høyesterett legger en rettsbelæring avgitt av lagmannen til grunn;

“[V]ed vold i nævnte straffebestemmelse [strl. § 127] forstaaes en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten mot en person for at overvinde en hindring eller motstand eller at tvinge”

Lagmannen opplyser at han bygger denne forståelsen på rettspraksis ved Rt. 1913 s. 2⁵¹, samt Hagerup, som skriver at vold etter § 127 må omfatte “enhver retsstridig indvirkning paa en anden person”.⁵² Det vises i senere rettspraksis og juridisk teori ofte til denne rettsbelæringen når det skal vurderes hvorvidt en handling kvalifiserer som “vold” etter § 127. Denne fortolkningen av voldsbegrepet - en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten - er nokså vid, og gir adgang til et stort spekter av kvalifiserende voldshandlinger. Det skal etter dette nokså lite til for å straffes for vold mot offentlig tjenestemann. Grunnen til at Høyesterett la lista såpass lavt for hva som er

⁵⁰ Bokmålsordboka gis ut av Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet og er å finne på <http://nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi>

⁵¹ Denne saken omhandlet en bestemmelse i den militære straffelov. Selv om avgjørelsen omhandler en bestemmelse fra en annen lov, bruker Høyesterett likevel avgjørelsen veiledende for å utlede voldsbegrepet i straffelovens § 127.

⁵² Hagerup s. 142.

vold etter § 127 kan begrunnes i hensynet til å sikre en trygg og effektiv tjenesteutøvelse. Ved utøvelse av offentlig myndighet skal alle forsøk på vold for å hindre denne utøvelsen straffes, uansett hvor stor eller liten hindringen rent faktisk er.

3.2.2 Aktive handlinger

Både begrepet “vold” og begrepet “kraftanvendelse” tilsier at voldshandlingen må ha et element av “kraft” – det må være snakk om en aktiv handling. Typiske eksempler på en aktiv handling etter en naturlig forståelse av voldskriteriet er slag og spark. At slag og spark er vold kommer ikke frem av lovens ordlyd eller forarbeider. Det finnes imidlertid flere eksempler fra rettspraksis som bekrefter at slag og spark er vold. Et nyere eksempel på at slag og spark var vold etter § 127 finnes i Rt. 2010 s. 1114. At slag og spark er typisk voldsutøvelse etter § 127 støttes også opp av juridisk teori.⁵³

Holding og løsrivelse kan også nevnes som aktive voldshandlinger som faller innenfor voldskriteriet. I Rt. 1986 s. 866 er løsrivelse ansett som vold etter § 127. Her forsøkte tiltalte under en pågripelse å rive seg løs fra de to pågripende polititjenestemenns grep og han utøvde således forsettelig, aktiv fysisk motstand.

Når det gjelder holding er det noe uavklart om hvorvidt denne handlingen kan anses som vold. I Rt. 1973 s. 371 ble holding ansett som vold i det en polititjenestemann ble holdt fast av tiltalte. Politimannen ble holdt bakfra rundt armene og livet mens en folkemengde presset både politimannen og tiltalte opp mot en glassrute. I en senere sak i Rt. 1984 s. 1480, ble holding derimot ikke ansett som vold etter § 127. Tiltalte ble her dømt etter § 127 for vold ved at han hadde tatt strupetak på en polititjenestemann. Han ble i tillegg dømt etter strl. § 326 nr. 1 om hindring av offentlig tjenestemann for å ha grepet polititjenestemannen i armen og holdt han fast for å forhindre han i å pågripe kameraten. Retten gir ingen forklaring på hvorfor denne handlingen subsumeres under den mildere forseelsesbestemmelse i strl. § 326 nr. 1 i stedet for under § 127.

Forklaringen på avgjørelsens ulike resultat ligger muligens i handlingens styrkegrad; I Rt. 1973 s. 371 var det snakk om en form for holding som gjorde at polititjenestemannen i stor grad ble immobilisert. I Rt. 1984 s. 1480 var det kun snakk om holding av polititjenestemannens arm, som er mindre inngripende og således lett å komme seg løs

⁵³ Auglend m.fl. s. 921, Kjerschow s. 360, Bratholm og Matningsdal s. 146-147, Tønnesen s. 87.

fra. I kapittel 3.3.5 vil jeg se nærmere på voldshandlinger som har en for svak styrkegrad til å subsumeres under § 127. Løsrivelse og holding som vold drøftes også i juridisk teori.⁵⁴

En annen type handling som vil være vold etter § 127 er biting. Biting vil etter en naturlig forståelse av voldskriteriet være en voldshandling. Rettspraksis viser at biting av polititjenestemann faller inn under § 127 som vold mot tjenestemann. Et nyere eksempel på dette finnes i en kjennelse i Rt. 2005 s. 728. Der ble tiltalte dømt etter § 127 for å ha bitt en polititjenestemann i låret.

Etter en naturlig forståelse av voldskriteriet, vil også den vold som utøves ved bruk av hjelpemiddel være kvalifisert vold etter § 127. Det ville vært unaturlig dersom et knyttneveslag ble ansett som vold, men ikke et slag med en slåballkølle. Dette ville heller ikke vært i tråd med bestemmelsens legislative formål. Tjenestemannen er like rammet av volden uansett om den utøves ved bruk av et hjelpemiddel eller ikke. Flere ulike dommer fra Høyesterett viser at vold ved bruk av hjelpemiddel vil rammes av § 127 dersom bestemmelsens øvrige vilkår er oppfylt. Se Rt. 1932 s. 224 der volden ble utøvd ved steinkasting, eller Rt. 1983 s. 652 der en bil ble brukt som middel for voldsutøvelsen.

Alle de ovennevnte handlinger er aktive handlinger som utøves som et angrep på tjenestemannen i det han utøver sin tjenestehandling. Alle disse handlingene innebærer at utøveren er i fysisk kontakt med tjenestemannen, og at kraft overføres. Det er imidlertid ikke alle voldshandlinger som har et like tydelig voldselement.

I juridisk teori fremkommer det flere eksempler på handlinger der voldsutøvelsen har en mer subtil art. Enkelte forfattere har en vid forståelse av voldskriteriet. Kjerschow definerer vold som *“enhver følbar fysisk innvirkning på person, uten at den dog behøver å være av nogen nevneverdig styrke”*.⁵⁵ Han skriver videre at vold i henhold til § 127 er det samme som legemsfornærmelse etter § 228 første ledd.⁵⁶ Strl. § 228 har to straffealternativer; Legemsfornærmelse ved vold eller legemsfornærmelse forøvet på

⁵⁴ Auglend m.fl. s. 921, Kjerschow s. 360, Bratholm og Matningsdal s. 146, Tønnesen s. 87.

⁵⁵ Kjerschow s. 360.

⁵⁶ Kjerschow s. 360.

annen måte. Når Kjerschow bruker begrepet “legemsfornærmelse” og viser til § 228 tolker jeg dette som at han mener at vold etter § 127 omfatter både legemsfornærmelse forøvd ved vold samt legemsfornærmelse forøvd på annen måte etter § 228. Videre skriver han at legemlig tvang, innesperring og bedøvelse med narkotiske midler også må anses som vold etter § 127.⁵⁷ Kjerschow støttes her opp av Bratholm/Matningsdal som skriver at det er naturlig å la enhver fysisk følbare innvirkning på person omfattes av voldskriteriet, og at spytting, vannsprut, innesperring og bedøving dermed er vold.⁵⁸ Bratholm/Matningsdal begrunner dette i at det vide voldskriteriet i § 127 er nødvendig for at den offentlige tjenestemann skal ha et godt nok vern for sine tjenestehandlinger.⁵⁹ Kjerschow og Bratholm/Matningsdal har altså en nokså vid forståelse av voldskriteriet, og anser alle typer følbare fysiske innvirkninger en person kan påføre en offentlig tjenestemann, for å være vold etter § 127.

Andre forfattere er uenige i at voldskriteriet er såpass vidt som det Kjerschow og Bratholm/Matningsdal gir uttrykk for. Skeie synes å mene at handlinger som hypnotisering, bedøving og innesperring ikke kan anses å være vold, da det ved disse handlinger ikke benyttes en fysisk makt for å påvirke tjenestemannen.⁶⁰ Dette synet deles av Tønnesen som mener at bedøvelse som skjer ved “list” ikke er vold.⁶¹ Han skriver at bedøvelse kun er vold dersom tjenestemannen kroppslig tvinges til å innta det bedøvende middelet.⁶² Om innesperring skriver Tønnesen at dette vil kunne anses å være vold der hvor innesperringen har en aktiv karakter, for eksempel ved at gjerningsmannen stiller seg i døråpningen for å nekte polititjenestemannen adgang.⁶³ Innesperring uten maktbruk, som for eksempel å lure polititjenestemannen inn i et rom for så å sperre han inne, anser Tønnesen vil rammes av den mildere bestemmelse i strl. § 326 nr. 1.⁶⁴ Videre skriver han at hypnose ikke fyller minimumskravet til den fysiske påvirkning som må til for at tilfellet kan anses for å være vold.⁶⁵ Han skriver deretter at de tilfeller av legemsfornærmelse som etter § 228 faller inn under alternativet

⁵⁷ Kjerschow s. 360.

⁵⁸ Bratholm og Matningsdal s. 146.

⁵⁹ Bratholm og Matningsdal s. 146.

⁶⁰ Skeie s. 492.

⁶¹ Tønnesen s. 88.

⁶² Tønnesen s. 88.

⁶³ Tønnesen s. 87.

⁶⁴ Tønnesen s. 87.

⁶⁵ Tønnesen s. 88.

fornærmelse på "annen måte", og ikke voldsalternativet, ikke vil anses å være straffbar etter § 127.⁶⁶ Tønnesen er dermed uenig med Kjerschow, som regner begge straffalternativene i § 228 første ledd for å høre inn under voldskriteriet i § 127. Auglend m.fl. deler Tønnesens syn, og skriver at inntagelse av bedøvende middel ikke vil være vold etter § 127, ei heller innesperring som ikke utøves ved bruk av makt.⁶⁷ Videre skriver begge at de tilfeller som vil være fornærmelse på annen måte etter § 228, vil falle utenfor voldskriteriet i § 127.⁶⁸

Straffeloven § 228 rammer legemsfornærmelser som er forøvet enten ved "vold" eller "på annen måte". En handling vil dermed kunne være straffbar etter § 228 selv om den ikke har et klart voldspreg. De mildere handlinger som ikke kvalifiserer til å være vold vil også være straffbare etter § 228, der de er forøvet på "annen måte". Strl. § 127 har ikke et alternativ om at hindringen kan forøves på "annen måte", hindringen må skje ved vold. Spørsmålet blir da om voldsbegrepet i § 127 kan tolkes utvidende slik at alle de handlinger som er forøvet både "ved vold" eller "på annen måte" etter § 228 vil kunne falle inn under voldskriteriet i § 127? Dette er en uklar grense, som jeg vil drøfte i kommende kapittel 3.3.2.

3.3 Voldskriteriets nedre grense

3.3.1 Om uklarhetene omkring voldskriteriets nedre grense.

Etter rettsbelæringen i Rt. 1922 s. 73 om at vold er en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, skulle man tro at det var rimelig klart hvilke handlinger som kvalifiserer til å være vold etter § 127. Rettspraksis har imidlertid vist at den nedre grense for hva som er vold er uklar. Dette nevnes også av Auglend m.fl. som skriver at den nedre grensen omkring § 127 ikke er helt entydig.⁶⁹

Som nevnt i kapittel 3.2.1 har voldskriteriet to hovedaspekter; Volden må være av en kvalifisert art og av en kvalifisert styrke. Som vist til i kapittel 3.2.2 er det uklart hvorvidt de handlinger som er forøvet "ved vold eller på annen måte" etter § 228 vil kunne falle inn under voldskriteriet i § 127 der de er utøvd mot en offentlig

⁶⁶ Tønnesen s. 88.

⁶⁷ Auglend m.fl. s. 922.

⁶⁸ Auglend m.fl. s. 922.

⁶⁹ Auglend m.fl. s. 923.

tjenestemann for å hindre hans tjenestehandling. Dette er imidlertid ikke det eneste som er uklart for voldskriteriets nedre grense når det kommer til voldens art. Det må også vurderes hvorvidt passive handlinger kan være vold etter § 127, eller om det bare er de aktive handlinger som rammes av bestemmelsen.

Det er også noe uklart hvilken styrkegrad voldshandlingen må ha for å kvalifisere som vold etter § 127. Rettsbelæringen fra Rt. 1922 s. 73 slår fast at en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, er vold etter § 127. Rettspraksis har imidlertid vist at det ikke er slik at enhver kraftanvendelse vil straffes etter bestemmelsen.

Et eksempel fra rettspraksis som demonstrerer de særlige uklarheter omkring passive handlinger samt voldens styrkegrad finnes i Rt. 1963 s. 449. Denne saken gjaldt motstand under pågripelse. Det ble ansett bevist at den tiltalte under pågripelse hindret to polititjenestemenn i sin tjenesteutøvelse ved at han strittet imot ved å sette beina foran seg mens han slenge kraftig på overkroppen idet politimennene forsøkte å føre han til politivakta. Spørsmålet var her om den motstanden tiltalte hadde utvist ved å stritte i mot og slenge på overkroppen kunne karakteriseres som vold etter § 127. Påtalemyndigheten mente at voldskriteriet etter § 127 var innfridd, men Høyesterett var uenig og sluttet seg til byrettens konklusjon om at disse handlingene ikke kvalifiserte til å være vold.

Tiltalte brukte i denne saken beina for å stritte imot pågripelsen, og gjorde med dette ingen direkte fysiske tilnærmelser mot polititjenestemennenes person. Dette kan karakteriseres som passiv motstand. Tiltalte brukte sin egen kropp i samarbeid med omgivelsene – her gulvet - for å gjøre motstand mot arrestasjonen. Han utøvde ikke noe direkte angrep mot polititjenestemennene. At Høyesterett valgte å ikke karakterisere dette som vold mot offentlig tjenestemann tilsier at Høyesterett mener at passiv motstand ikke kan anses for å være vold. Dette vil også følge av den naturlige forståelsen av voldsbegrepet, nemlig en fysisk maktanvendelse rettet mot en person.

Det å “slenge kraftig på overkroppen” er en type handling som har en aktiv karakter ved at utøveren fysisk beveger kroppen for å motsette seg pågripelse. Denne “slengingen” er ikke rettet direkte mot polititjenestemennene, men kan heller sies å være en generell

bevegelse som ikke er rettet mot noen, og som utøves for å vanskeliggjøre pågripelsen. Høyesterett sluttet seg til byrettens dom der rettens flertall uttalte at å slenge på overkroppen ikke kunne karakteriseres som vold, og at tilfellet måtte anses som en helt bagatellmessig form for vold som ikke falt inn under § 127. Forklaringen på hvorfor denne motstanden ikke ble pådømt som vold etter § 127 til tross for handlingens aktive art må antas å ligge i at det andre kravet som stilles til volden ikke var oppfylt; Volden hadde ikke den kvalifiserende styrkegrad.

Handlingsforløpet som utspilte seg i Rt. 1963 s. 449 kan dermed sies å ha to sider; Det ble utøvd passiv motstand ved at tiltalte satte beina i bakken og strittet i mot. Da passiv motstand er en type handling som ikke er straffbar etter § 127 ble denne handlingen frikjent som vold. I tillegg utøvde tiltalte en aktiv motstand ved at han slengte på overkroppen. Denne voldsarten hadde en aktiv karakter, og var i henhold til sin art således ikke å anse som straffbar etter § 127, men ble likevel ikke straffet da voldshandlingens styrkegrad var for lav. Ut av dette kan to slutninger trekkes; For det første vil passive handlinger ikke kvalifisere som vold etter § 127. For det andre må aktive handlinger ha en viss styrke for å anses som vold etter § 127. Vil alle passive handlinger anses for å ikke være vold etter § 127? På hvilken måte vil voldens styrkegrad kunne være avgjørende for om en handling kvalifiserer for å være vold etter § 127?

Det er altså flere forhold som er uklare med hensyn til voldskriteriets nedre grense. I det følgende vil jeg først vurdere hvorvidt handlinger som er legemsfornærmelser forøvd på annen måte etter § 228 vil kunne være vold etter § 127. Deretter vil jeg drøfte hvorvidt passive handlinger kan være vold etter § 127, for så å drøfte hvilke krav som stilles til voldens styrkegrad for at den skal kunne kvalifisere til å være vold etter § 127.

3.3.2 Kan legemsfornærmelse forøvet på annen måte etter § 228 være en voldshandling etter § 127?

3.3.2.1 Legemsfornærmelsev forøvet på annen måte etter § 228

Strl. § 228 omhandler legemsfornærmelser forøvet ved vold eller legemsfornærmelser forøvet på annen måte. Da voldskriteriet i § 228 vil dekke de fleste typer aktive

handlinger, er det de mer ubetydelige formene for fornærmelse som dekkes av det andre alternativet. Etter forarbeidene vil legemsfornærmelse på annen måte kunne være handlinger hvor vemmelse eller annet legemlig ubehag vekkes, som for eksempel besudling eller frembringelse av “øressønderrivende lyd”.⁷⁰ Andre handlinger som vekker vemmelse eller ubehag må kunne omfattes, da de handlinger som nevnes i forarbeidene bare er eksempler. Fremkalling av brekning eller besvimelse vil også kunne være legemsfornærmelse.⁷¹ Hvorvidt en handling kvalifiserer til å vekke vemmelse eller legemlig ubehag må vurderes fra sak til sak. I følge Andenæs vil det foreligge en legemsfornærmelse dersom en søler til noen og stoffet trenger gjennom klærne og inn på kroppen, eller dersom stoffet kommer i direkte berøring med en naken del av kroppen.⁷²

Strl. § 228 har altså et annet straffalternativ ved at fornærmelsen kan forøves på annen måte enn ved vold. Strl. § 127 har ikke et slik annet alternativ, og det kan derfor være nødvendig å tolke bestemmelsens voldskriterie noe videre enn etter § 228, for å få dekket flere typer handlinger som vil kunne påvirke tjenesteutøvelsen. Det oppstår da spørsmål om innholdet i begrepet “vold” etter § 127 er identisk med innholdet i “fornærmelse forøvd ved vold eller på annen måte” etter § 228. Dersom de handlingsarter som er legemsfornærmelse på annen måte etter § 228 anses som vold etter § 127, får § 127 et større nedslagsfelt da flere typer handlinger rammes av bestemmelsen.

“Vold” defineres i henhold til § 127 som å være enhver kraftanvendelse, stor eller liten.⁷³ Det kreves at den aktuelle handlingen har et aktivt element, og at den er en kraftanvendelse. Handlinger som besudling, frembringelse av øredøvende lyd eller frembringelse av vemmelse er alle handlinger der det ikke foreligger en fysisk kontakt mellom utøveren og mottakeren. Handlingen påvirker likevel mottakeren og har også en aktiv og angripende karakter.

⁷⁰ SKM 1896 s. 213.

⁷¹ Bratholm og Matningsdal s. 549 og Johs. Andenæs, *Spesiell Strafferett og formuesforbrytelsene*, samlet utgave ved Kjell V. Andorsen, Harstad 2008 s. 63.

⁷² Andenæs, *Spesiell strafferett* s. 63.

⁷³ Rt. 1922 s. 73.

3.3.2.2 Særlig om spytting som voldshandling etter § 127

Rettspraksis har vist at spytting i ansiktet på polititjenestemann er voldsutøvelse etter strl. § 127. I Rt. 1999 s. 240 ble tiltalte siktet etter § 127 for å ha spyttet en politimann i ansiktet under en pågripelse. Avgjørelsen ble avsagt under dissens 3-2, der tre av dommerene mente at spytting måtte anses som vold etter § 127. Tiltalte ble likevel frikjent for vold mot offentlig tjenestemann, da den ene dommeren som mente at spytting var en kvalifisert voldsutøvelse, fant at denne volden ikke hadde hindret polititjenestemannen i å utøve en tjenestehandling. En av dommerene i mindretallet uttalte at voldsbegrepet i strl. § 127 er noe videre enn etter § 228.⁷⁴ Han viste deretter til Rt. 1971 s. 882 der det ble slått fast at strl. § 127 og § 228 kan brukes i idealkonkurrens, da bestemmelsene tar sikte på å verne ulike sider ved det straffbare forhold.⁷⁵ Videre slår Rt. 1971 s. 882 fast at den vold som er tilstrekkelig for at § 127 skal få anvendelse ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for at § 228 skal få anvendelse.⁷⁶ Mindretallet i Rt. 1999 s. 240 mente likevel at spyttingen ikke kunne være vold, da det for å straffe etter § 127 måtte være "tale om en kraftanvendelse som for fornærmede er fysisk følbart med en viss styrke", og spyttingen ikke hadde denne styrken.⁷⁷

Annenvoterende uttalte seg på vegne av flertallet i Rt. 1999 s. 240 når det kommer til forståelsen av voldsbegrepet. Annenvoterende uttrykker ikke eksplisitt at voldsbegrepet i § 127 er videre enn i § 228 slik mindretallet gjør, men viser til juridisk teori ved Kjerschow og Bratholm/Matningsdal, som jf. drøftelsen overfor uttrykker en vid forståelse av voldsbegrepet.⁷⁸ At annenvoterende velger å henvise til disse forfatterne kan forstås som at han er enig med førstvoterende om at voldsbegrepet i § 127 er videre enn voldsbegrepet i § 228. Annenvoterende skriver så at "spytting på noen innebærer en slik påvirkning på personen at det må anses som vold i forhold til § 127 første ledd."⁷⁹

Avgjørelsen kan være noe vanskelig å tolke på grunn av de ulike dissenser, men følgende slutninger kan trekkes; Hele retten mener at voldsbegrepet i § 127 er videre enn voldsbegrepet i § 228. Rettens flertall mener at spytting er en handling som er straffbar

⁷⁴ Rt. 1999 s. 240 side 241.

⁷⁵ Rt. 1971 s. 882 side 883.

⁷⁶ Rt. 1971 s. 882 side 883.

⁷⁷ Rt. 1999 s. 240 side 241.

⁷⁸ Bratholm og Matningsdal s. 146.

⁷⁹ Rt. 1990 s. 240 side 242.

som vold etter § 127. Spytingen ble likevel ikke ansett å være straffbar etter § 127 da den i dette tilfellet ikke hindret utøvelsen av en tjenestehandling.

Av Høyesteretts avgjørelse i Rt. 1999 s. 240 kan det slutes at da spyting er vold etter strl. § 127 favner voldsbegrepet videre etter § 127 enn det gjør etter § 228. Vold etter § 127 vil kunne omfatte handlinger som etter § 228 ikke er vold, men legemsfornærmelse på annen måte. Dette viser at voldskriteriet etter de to bestemmelsene ikke er identiske, og at legemsfornærmelser utført på "annen måte" etter § 228 vil kunne være vold etter § 127.

3.3.2.3 Andre typer fornærmelser som voldshandling etter § 127

Det oppstår da spørsmål om alle typer handlinger som etter § 228 er legemsfornærmelse på annen måte vil kvalifisere som voldsutøvelse etter § 127?

Spyting, slik tilfellet var i Rt. 1999 s. 240, vil kunne defineres som besudling. Rettspraksis viser imidlertid at ikke alle typer besudling vil kvalifisere for å være vold etter § 127. I Rt. 1985 s. 139 gjorde tiltalte fysisk motverge ved å tømme et plastkar med vann over polititjenestemannen. Det ble ikke vurdert om denne handlingen var vold etter § 127, forholdet ble subsumert under § 326 nr. 1 om hindring. Dette er altså et eksempel på en type besudling som ikke har blitt vurdert som vold etter § 127. Dette kan tyde på at ikke alle legemsfornærmelser på annen måte etter § 228 vil være vold etter § 127. Det er her snakk om relativt store forskjeller på Høyesteretts syn på besudling som voldshandling. Rt. 1999 s. 240 er dog en ferskere avgjørelse enn Rt. 1985 s. 139, og dette kan tyde på at Høyesterett i tiden som har gått mellom avgjørelsene har fått en lavere terskel på hva som skal defineres som vold etter § 127.

Det er ingen andre eksempler fra rettspraksis som omhandler spørsmålet om voldskriteriet i strl. § 127 tilsvarer vold og fornærmelse forøvd på annen måte etter § 228. Det kan dermed ikke trekkes noen endelig konklusjon for hva resultatet ville blitt for andre arter legemsfornærmelser, annet enn spyting, men det kan se ut til at det er en tendens til at Høyesteretts terskel for hva som er vold etter § 127 blir stadig lavere. Hensynet til den effektive utførelsen av tjenesten samt hensynet til tjenestemannens interesse vil kunne tilsi at også andre typer handlinger, som for eksempel handlinger som frembringer vemmelse eller ubehag, vil kunne pådømmes etter § 127. Disse

handlinger vil kunne påvirke tjenestemannen selv om det ikke foreligger direkte fysisk kontakt, for eksempel ved frembringelse av høy lyd fører til at tjenestemannen må holde seg for ørene.

Høyesteretts avgjørelse i Rt. 1999 s. 240 er blitt kritisert i juridisk teori skrevet i tiden etter at dommen ble avsagt. Auglend m.fl. skriver at det kan stilles spørsmål ved om ikke rekkevidden av § 127 er strukket litt for langt.⁸⁰ Disse forfatterne skriver at spyting på tjenestemann samt andre legemsfornærmelser som besudling, øredøvende lyd, stinkbomber, bruk av bedøvende middel og lignende heller bør subsumeres under den mildere bestemmelse i § 326 nr. 1 om hindring av tjenestemann, fremfor under § 127.⁸¹

I forarbeidene til den nye straffeloven § 155, som tilsvarer dagens § 127, skriver Justis- og Beredskapsdepartementet at innholdet i voldsbegrepet vil være det samme etter den nye loven som etter den gamle.⁸² Videre uttaler lovgiver at voldsbegrepet fremdeles skal *“være videre enn i bestemmelsen om legemskrenkelser. Dette ble blant annet slått fast i overnevnte dom Rt. 1999 s. 240, hvor flertallet kom til at spyting innebærer en slik påvirkning på den offentlige tjenestemannen at det må anses som vold.”*⁸³ Dette kan tyde på at lovgiver mener at også andre typer legemsfornærmelse utover spyting skal komme inn under voldskriteriet i bestemmelsen om vold mot offentlig tjenestemann. Lovgiver gir ikke noen større avklaring av innholdet i voldskriteriet. Det er etter dette fortsatt noe uklart hvilke arter handlinger som kvalifiserer til å være vold etter § 127, utover det at voldsbegrepet er *“videre”* enn det er etter § 228.

3.3.3 Kan passive handlinger være vold etter § 127?

3.3.3.1 Om passive handlinger og unnlåtelseshandlinger

En naturlig forståelse av voldskriteriet tilsier at passive handlinger ikke kan være vold. *“Passiv”* defineres i ordboken som å ikke selv delta eller gripe inn.⁸⁴ Passive handlinger vil heller ikke være vold etter den prinsipielle rettsbelæringen i Rt. 1922 s. 73 om en hvilken som helst *kraftanvendelse*. En forståelse av begrepet *“kraftanvendelse”* tilsier at det er snakk om en aktiv handling, ikke en passiv handling.

⁸⁰ Auglend m.fl. s. 922.

⁸¹ Auglend m.fl. s. 922.

⁸² Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 328.

⁸³ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 328.

⁸⁴ <http://nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi>

Passive handlinger kan også kalles unnlatesehandlinger. Unnlatesehandlinger kan være fullt ut passive handlinger der gjerningspersonen unnlater å utføre noe. Et eksempel på dette er Rt. 1918 s. 43 der tiltalte unnlot å etterkomme et pålegg fra politiet om å fjerne seg fra et fiskevann der han drev ulovlig fiske. Tiltalte utøvde en fullt ut passiv handling i det han unnlot å etterkomme pålegget og forholdt seg på stedet hvil.

Passive unnlatesehandlinger vil også foreligge der gjerningspersonen unnlater å stanse en pågående handlingsutøvelse. I Rt. 1952 s. 424 hadde en polititjenestemann klatret opp på stigebrettet på en bil som ble kjørt av en biltyv. Det at tiltalte biltyv hadde unnlot å stanse bilen, selv om han så at polititjenestemannen hadde klatret opp, var en passiv handling. Tiltalte utøvde her passiv motstand i det han unnlot å forandre sin adferd, og fortsatte å utøve en handling som han hadde startet på forut polititjenestemannens inngripen.

3.3.3.2 Om unnlatesedelikter

Voldsutøvelse etter strl. § 127 forutsetter at det er snakk om en aktiv handling som rettes mot noen. Kan et straffebud som beskriver en aktiv handlingsnorm brytes ved en unnlatesehandling?

Dette vil i utgangspunktet stride imot legalitetsprinsippet, som slår fast at ingen kan straffes uten etter lov.⁸⁵ Utgangspunktet er at passive handlinger skal straffes kun der den passive handling er beskrevet i straffebudet. Dette kalles for ekte unnlatesedelikter.⁸⁶ Unnlateser kan imidlertid straffes selv om unnlatesen ikke er beskrevet i straffebudet. Dette kalles de uekte unnlatesedelikter.

Ved uekte unnlatesedelikter vil det være straffbart å ha fremkalt det resultat som straffebudet beskriver, selv om resultatet ikke er fremkalt det på den gjerningsmåte som

⁸⁵ Grl. § 96.

⁸⁶ Johs. Andenæs, *Straffbar unnlatese*, Oslo 1942 s. 23.

straffebudet beskriver.⁸⁷ Et eksempel på et straffebud der uekte unnlatesdelikter har gjort seg gjeldende er § 233 om drap.⁸⁸

For at et uekte unnlatesdelikt skal være straffbart er særlig to forhold av særlig viktighet; For det første må gjerningsbeskrivelsen i straffebudet være såpass vid at også unnlatesehandlingen vil kunne være innenfor ordlyden.⁸⁹ For det andre må unnlatesen være like straffverdig som den aktive handling.⁹⁰

3.3.3.3 Uekte unnlatesdelikter etter § 127

Først vil jeg se på om unnlatesehandlinger vil kunne falle inn under ordlyden i § 127. Bestemmelsens ordlyd er "*den som ved vold søger at formaa*". Da bestemmelsen beskriver en aktiv handling er det her ikke snakk om et ekte unnlatesdelikt. Spørsmålet er da om uekte unnlatesdelikter vil kunne gjelde for § 127 om vold mot offentlig tjenestemann, slik at straffebudet kan brytes ved å forholde seg passiv?

Det foreligger ingen eksempler fra rettspraksis der passive unnlatesehandlinger har blitt dømt som vold etter § 127. I tidligere nevnte avgjørelse i Rt. 1963 s. 449 ble det ansett at passiv motstand ved å sette beina i bakken for å stritte imot pågripelse ikke var vold etter § 127. Annen rettspraksis viser også at passiv motstand og unnlateser ikke er vold etter § 127. I Rt. 1930 s. 1076 ble tiltalte dømt etter strl. § 326 nr. 1 for å ha oppfodret et demonstrasjonstog til å fortsette sin marsj, etter at en polititjenestemann hadde beordret toget til å stanse eller snu. Dette er en unnlatesehandling, i det tiltalte unnlot å følge tjenestemannens pålegg. Handlingen ble ikke dømt som vold, men etter den mildere forseelsesbestemmelse i § 326 nr. 1. Det samme ble resultatet i avgjørelsen i Rt. 1952 s. 424 der en tjenestemann hoppet på en bil i fart. Tiltalte ble ikke her heller dømt for vold etter § 127, men for hindring etter § 326 nr. 1. Dette er også en passiv unnlatesehandling ved at tiltalte unnlot å stanse bilen etter at tjenestemannen hoppet på. Ut av de nevnte avgjørelser kan den slutning trekkes at unnlatesehandlinger ikke

⁸⁷ Andenæs, *Straffbar unnlatese* s. 24

⁸⁸ Se Rt. 2002 s. 1717 der en kvinne hadde forsynt et ektepar med to pistoler som ble brukt for å drepe mannens foreldre og søster. Tiltalte ble ansett å ha forvoldt deres død, ved at hun unnlot å ta pistolene tilbake eller varsle politiet.

⁸⁹ Henry John Mæland, *Innføring i alminnelig strafferett*, Bergen 1995 s. 81.

⁹⁰ Mæland s. 81.

er straffbare som vold etter § 127, men heller må subsumeres under § 326 nr. 1 som hindring.

At passive handlinger og unnlaterer ikke er vold etter § 127 støttes av juridisk teori. Kjerschow skriver at passiv motstand under arrestasjon ikke er vold, da denne motstanden vil karakteriseres som ulydighet og ikke et angrep.⁹¹ Som eksempel på slik passiv motstand nevner han det å klamre seg til en lyktestolpe eller å legge seg ned for å tvinge politimannen til å løfte ham for å få pågrepet ham. Disse eksemplene nevnes også av Skeie, som i tillegg skriver at det heller ikke er for vold å regne der gjerningsmannen holder fast en gjenstand som polititjenestemannen vil ta fra ham.⁹² Skeies syn deles av Tønnesen.⁹³ Bratholm og Matningsdal bruker også klamring til lyktestolpe og ligging på bakken som eksempler på passiv motstand som ikke er vold etter § 127.⁹⁴ Alle de overnevnte forfatterne avgrensner disse passive handlingene opp mot aktiv motstand, som eksemplifiseres som å ta tak i gjenstand som er i polititjenestemannens besittelse, eller fastholding av tjenestemannens klær eller redskaper. Slike handlinger vil kunne være straffbare som vold etter § 127 på grunn av sin aktive karakter.

Rettspraksis og juridisk teori slutter altså at passive handlinger ikke kan være vold. Da den passive handlemåte ikke naturlig faller inn under ordlyden i § 127 taler dette for at uekte unnlatesdelikter ikke kan brukes for denne bestemmelsen.

Det andre forhold som er av særlig betydning for hvorvidt en bestemmelse kan være straffbar etter et uekte unnlatesdelikt er hvorvidt den aktuelle unnlatesen er like straffverdig som en aktiv handling. Dersom en unnlatese skal være like straffverdig som en aktiv handling må det foreligge særlige omstendigheter.⁹⁵ Slike særlige omstendigheter kan være at gjerningspersonen har en spesiell omsorgs- og tilsynsplikt, for eksempel en mors plikt til å ta vare på sitt barn.⁹⁶ Særlige omstendigheter kan også foreligge der gjerningspersonen ved sin handling har skapt en farevoldende situasjon,

⁹¹ Kjerschow s. 360.

⁹² Skeie s. 492.

⁹³ Tønnesen s. 89-90.

⁹⁴ Bratholm og Matningsdal s. 147.

⁹⁵ Mæland s. 81.

⁹⁶ Mæland s. 81.

og at han dermed får en plikt til å gripe inn.⁹⁷ Det første alternativet er ikke særlig aktuelt, da det sjeldent kan tenkes at noen har en særlig omsorgs- og tilsynsplikt for polititjenestemenn. Det andre alternativet kan derimot tenkes aktuelt; I Rt. 1952 s. 424 kan det sees slik at tiltalte hadde skapt en farevoldende situasjon, ved at han unnlot å stanse for de to polititjenestemenn, med det resultat at den ene tjenestemannen hoppet opp på bilens stigbrett for å stanse han. Når tiltalte da nektet å stanse kan det anses som at han utøvde vold i det hans unnlattelse av å stanse, i en farlig situasjon han hadde skapt selv, medførte at polititjenestemannen ble slengt av bilen. Tiltalte ble i denne saken ikke dømt for vold etter §127, da retten ikke fant det bevist at kjøringen hadde en slik karakter at tiltalte gjorde et forsøk på å få polititjenestemannen til å falle av bilen. Høyesterett anså det altså slik at det måtte være nødvendig at tiltalte skulle foreta seg en aktiv handling ved å endre sin kjørestil for at han skulle straffes etter § 127. Ut av dette kan det slutes at Høyesterett mener at for § 127 er unnlattelseshandlinger ikke like straffverdige som de aktive handlinger.

En tredje, særlig omstendighet som kan tenkes ved vold mot polititjenestemenn er plikten til å etterkomme pålegg gitt av polititjenestemannen etter politiloven § 5. Bestemmelsen slår fast at enhver plikter å straks rette seg etter de pålegg som gis av en politimann, og brudd på dette vil kunne straffes etter pl. § 30. Spørsmålet her blir om denne unnlattelsen av å etterkomme pålegget vil kunne være straffbar etter § 127. Når gjerningspersonen da ikke etterkommer et pålegg, er dette da en særlig omstendighet som tilsier at hans unnlattelse av å følge dette pålegget og påfølgende passive handling skal være like straffverdig etter § 127 som en aktiv handling? Det foreligger ingen rettspraksis som omhandler tilfeller der unnlattelse etter eksplisitt gitte pålegg har blitt straffet som vold etter § 127. I Rt. 1952 s. 424 kan det tenkes at når polititjenestemannen hoppet opp på bilens springbrett så måtte dette forstås som et implisitt pålegg om å stanse bilen. Forholdet ble likevel ikke straffet som vold etter § 127.

Uekte unnlattelsesdelikter vil etter dette ikke være straffbart etter § 127. Bestemmelsen krever en aktiv handlingsutøvelse for at en handling skal kunne kvalifisere som å være vold.

⁹⁷ Mæland s. 81.

Hvorfor anses ikke passive handlinger for å være vold etter § 127? Å legge seg ned eller å klamre seg fast til noe vil kunne medføre en hindring av tjenestutøvelsen. Dette vil likevel ikke anses som å være vold etter § 127. Formålet med § 127 er å sikre en effektiv utførelse av tjenestehandlingen. Dette skulle tilsi at uekte unnlatesdelikter bør være gjeldende for § 127, og at alle typer handlinger som hindrer tjenesteutøvelse bør kunne straffes etter bestemmelsen, uavhengig av om det skjer ved en aktiv handling eller ved en unnlateselse. Strl. § 127 er imidlertid ikke den eneste bestemmelsen som verner om offentlige tjenestemenns tjenesteutøvelse. Der § 127 ikke kan anvendes vil forseelsesbestemmelsen i § 326 nr. 1 om hindringer av den offentlige tjenestemanns tjenesteutøvelse kunne komme til anvendelse. Passive handlinger og unnlateseshandlinger vil dermed ikke gå ustraffet hen, men vil kunne straffes mildere enn de aktive voldshandlinger. Dette er også hensiktsmessig, da mindre alvorlige hindringer forøvd på passiv måte ikke bør straffes like hardt som de større aktive hindringer som er klare tilfeller av voldsutøvelse.

3.3.4 Kan voldshandlinger med lav styrkegrad være vold etter § 127?

I kapittel 3.2 konkluderte jeg med at en naturlig forståelse av voldsbegrepet tilsier at det må være snakk om en kvalifisert type handling. I kapittel 3.2.2 og 3.3.2 - 3.3.4 er konklusjonen at voldshandlingen må ha en aktiv karakter. I tillegg til disse kravene som stilles til voldens art, må volden også ha en kvalifisert styrkegrad. Dersom handlingen ikke har en styrkegrad som er stor nok til at handlingen kan påvirke tjenestemannens tjenesteutøvelse i noen særlig grad, tilsier dette at det ikke er snakk om vold etter strl. § 127.

Den tidligere nevnte prinsipielle dom i Rt. 1922 s. 73 er sentral for å utlede hvilken styrkegrad voldshandlingen må ha for å kunne straffes etter § 127. Høyesterett skriver at vold etter § 127 vil være en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten. Avgjørelsen slår dermed fast at volden ikke må ha en særlig stor styrkegrad for å komme inn under voldskriteriet i § 127 om *enhver* kraftanvendelse, *stor eller liten*, er tilstrekkelig.

Den nevnte forståelse av kravet til voldens styrke er støttet opp av senere rettspraksis ved Rt. 1930 s. 1312. I denne saken hadde tiltalte grepet en politikonstabel i brystet og

holdt han bakover mot en bil for å hindre han i tjenesten. Høyesterett slår i denne saken fast at det ikke stilles noe krav til at volden må ha en spesiell grad av styrke eller voldsomhet. Styrkegrad og voldsomhet er altså uten betydning når det skal vurderes hvorvidt et forhold faller inn under § 127. Førstvoterende henviser ikke til nevnte dom fra 1922, men slår fast at det finnes en fastsatt forståelse av § 127. Jeg tolker det dithen at denne "fastsatte forståelsen" som det vises til er rettsbelæringen som kommer frem av Rt. 1922 s. 73. Førstvoterende viser deretter til Kjerschow.⁹⁸ Kjerschow definerer vold som enhver følbart fysisk innvirkning på person, dog uten at den behøver å være av en nevneverdig styrke.⁹⁹ Kjerschow refererer også til dommen fra 1922 og rettsbelæringen om "en hvilken som helst kraftanvendelse".¹⁰⁰

Ut fra avgjørelsene i Rt. 1922 s. 73 og Rt. 1930 s. 1312 kan det forstås slik at Høyesterett mener at når det kommer til voldens styrkegrad, så er enhver voldshandling kvalifisert som vold, uavhengig av voldens styrkegrad eller voldsomhet kvalifisert.

Senere rettspraksis viser derimot at kravet som stilles til voldens styrkegrad ikke er så tydelig som disse tidligere avgjørelser gir inntrykk av. I Rt. 1938 s. 823 ble tiltalte straffet etter § 127, da han hadde grepet en lensmann i armene og forsøkt å få ham bort fra en dør som lensmannen blokkerte for å hindre tiltalte adgang til en ungdomsfest. Tiltalte slo også etter lensmannen, dog uten å treffe med slaget, og utøvde dermed forsøk på vold. Han ble dømt for vold mot offentlig tjenestemann, men førstvoterende uttalte at volden som ble utøvd ikke var videre stor, og måtte sies å ligge på grensen for hva som rammes av § 127. Denne uttalelsen står i kontrast til uttalelsene i dommene fra 1922 og 1930, der det skulle nokså lite til før § 127 kom til anvendelse. Grensen for hva som anses som vold mot offentlig tjenestemann er altså ikke så presis som Rt. 1922 s. 73 gir uttrykk for. Etter Rt. 1922 s. 73 går grensen for hva som anses for å være vold ved "en hvilken som helst" kraftanvendelse, "stor eller liten", men etter Rt. 1938 s. 823 anses det å gripe en tjenestemann i armene i et forsøk på å flytte på ham, samt å slå etter ham, å ligge på grensen for hva som er vold. Dersom Høyesterett hadde anvendt rettsbelæringen fra 1922-dommen, ville voldsutøvelsen i Rt. 1938 s. 823 kunne sies å

⁹⁸ Kjerschow s. 360.

⁹⁹ Kjerschow s. 360.

¹⁰⁰ Kjerschow s. 360.

ligge godt innenfor voldsbegrepet, og ikke å være på grensen. Forklaringen på dette resultat kan muligens ligge i at det gjaldt et forsøk på vold, og ikke fullført voldsutøvelse.

Jeg har tidligere i drøftelsen vært inne på to Høyesterettsavgjørelser som har reist særlige spørsmål; Rt. 1963 s. 449 der tiltalte gjorde motstand mot pågripelse ved å stritte imot med beina samt å slenge kraftig på overkroppen; Og Rt. 1984 s. 1480 der tiltalte holdt fast polititjenestemanns arm. Ingen av disse tilfellene ble ansett å være vold etter § 127, til tross for at handlingenes art tilsa at det var snakk om vold; I Rt. 1963 s. 449 var det snakk om en aktiv motstand ved slenging på overkroppen, og i Rt. 1984 s. 1480 var det snakk om holding, som er en type aktiv handling som tidligere var pådømt som vold etter § 127. Etter omstendighetene skulle handlingene i begge sakene blitt pådømt etter § 127, da det var snakk om en kvalifisert voldshandling som var innenfor den gitte styrkegrad, nemlig en hvilken som helst kraftanvendelse, *stor eller liten*.

Spørsmålet oppstår, når handlingen er av kvalifisert art, om det er handlingens styrkegrad som førte til at forholdene ikke ble dømt etter § 127? Det er i begge sakene snakk om en beskjeden voldsanvendelse som ikke har gitt de fornærmede polititjenestemennene skader. Handlingene har dog virket hindrende på den tjenestehandling polititjenestemennene i saken forsøkte å utøve, da de vanskeliggjorde pågripelse. Handlingene i begge sakene vil kunne karakteriseres som en mild voldsbruk.

At Høyesterett ikke har valgt å karakterisere disse forholdene som vold mot offentlig tjenestemann kan tyde på at retten har valgt å ta et steg tilbake fra rettsbelæringen som kom frem av Rt. 1922 s. 73 om at vold er en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten. Resultatene i Rt. 1963 s.449 og Rt. 1984 s. 1480 kan tolkes som at Høyesterett mener at de mindre kraftansvendelser ikke skal regnes for å være vold etter § 127. Auglend m.fl. mener at det bør ta et oppgjør med den gamle lære, og at den helt ubetydelige voldsanvendelse ikke bør medføre brudd på § 127.¹⁰¹ Resultatet i de nevnte dommene kan tyde på at Høyesterett beveger seg i nettopp denne retning, og at de ikke ønsker å la de mildere former for vold rammes av § 127, men heller av forseelsesbestemmelsen i § 326 nr. 1. I Rt. 1984 s. 1480 ble holding av arm pådømt etter nettopp § 326 nr. 1. I 1963 s. 449 ble det ikke prøvd om forholdet kunne subsumeres

¹⁰¹ Auglend m.fl. s. 923.

under en annen bestemmelse, men Bratholm og Matningsdal antar at denne handlingen, kraftig slenging på overkroppen, måtte omfattes av § 326 nr. 1.¹⁰²

Handlinger som straffes som hindring etter § 326 nr. 1 vil altså ofte kunne være handlinger som på grunn av sin lave styrkegrad ikke vil kunne subsumeres under § 127. Et godt eksempel på dette er Rt. 1984 s. 1480, der holding av arm ble subsumert under § 326 nr. 1, til tross for at vilkårene for at handlingen skulle pådømmes som vold strengt tatt var oppfylt. Det må antas at voldens styrkegrad var såpass svak at Høyesterett mente at det måtte være snakk om hindring i stedet for voldsutøvelse.

Dette kan tyde på at Høyesterett modererer sitt syn på voldshandlinger etter § 127, og ønsker å ta et steg tilbake fra rettsbelæringen om at en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, for å heller la de mindre voldshandlinger straffes etter § 326 nr. 1 fremfor § 127.

Kapittel 4. "Tjenestehandling"

4.1 "Tjenestehandling" etter § 127

Det er etter strl. § 127 et vilkår om at voldsutøvelsen mot den offentlig tjenestemann må påvirke en "tjenestehandling" for at forholdet skal være straffbart etter bestemmelsen. En naturlig forståelse av "tjenestehandling" tilsier at det er snakk om handlinger som er utført som en del av tjenesten, som tjenestemannen har kompetanse til å foreta, og ikke en hvilken som helst handling. Dette støttes opp av forarbeidene til bestemmelsen der lovgiver skriver at ikke ethvert tilfelle av vold mot offentlig tjenestemann straffes etter § 127, kun tilfeller der volden søker å påvirke tjenestemannens tjenestehandling.¹⁰³ Dette er også i tråd med den legislative begrunnelsen og hovedhensynene bak § 127, som er å effektivisere og beskytte offentlig myndighetsutøvelse. Dersom en tjenestemann blir utsatt for vold uten at dette påvirker hans tjenesteutøvelse, påvirker det heller ikke hovedinteressen bak § 127. Vold som rammer tjenestemannen uten at det påvirker hans tjenesteutøvelse vil kunne påtales etter den generelle bestemmelse i strl. § 228.

¹⁰² Bratholm og Matningsdal s. 147.

¹⁰³ Oth. prp.no 24 (1898-99) s. 24.

”Tjenestehandling” vil i det følgende ses i forhold til de ansatte i politiet. Som vist til i kapittel 2.2 er det innad i politiet ulike kategorier av ansatte, der noen ansatte har politimyndighet og noen ikke. Hvilken stilling den ansatte er tilsatt i, og hvilke tjenestehandlinger han har myndighet til å utføre er sentralt når det skal vurderes om en tjenestehandling har vern etter § 127. Hvilke tjenestehandlinger tjenestemannen har myndighet til å utføre er uløselig knyttet sammen med den stillingen tjenestemannen er tilsatt i. Hovedforskjellen mellom ansatte med politimyndighet og de uten, er at de med politimyndighet utfører andre typer tjenestehandlinger enn de uten politimyndighet. Politimyndighet gir en rett og en plikt til å utføre visse tjenestehandlinger. En ansatt i politiet uten politimyndighet har kun plikt og rett til å utføre de arbeidsoppgaver han er tillagt i kraft av sin stilling, eller de oppgaver hans overordnede pålegger han. Det blir derfor naturlig å drøfte tjenestehandlingskriteriet sett i forhold til de ansatte med politimyndighet og de uten politimyndighet.

4.2 “Tjenestehandling” sett i forhold til de uten politimyndighet

4.2.1 Saklig kompetanse til å utføre en tjenestehandling

For en ansatt i politietaten uten politimyndighet (heretter referert til som sivilt ansatte) vil det hovedsakelig være arbeidskontrakten som angir hvilke arbeidsoppgaver den ansatte har. Den ansatte har en rett og en plikt til å utføre de arbeidsoppgaver som hans kontrakt pålegger ham. I de tilfeller der arbeidskontrakten ikke sier noe eksplisitt om den aktuelle arbeidsoppgave må flere rettskilder trekkes inn og tolkes for å klarlegge hvor grensen går for hvilke oppgaver den ansatte har rett og plikt til å utføre.¹⁰⁴ Instruks og ordre fra overordnede vil her være særlig aktuelt.

Tjenestehandlinger som ikke har sammenheng med den sivilt ansattes arbeidsoppgaver i henhold til arbeidskontrakt, instruks eller ordre vil ikke ha vern etter § 127.

4.2.2 Tidsmessig kompetanse til å utføre en tjenestehandling

Når det gjelder arbeidstid vil også dette komme frem av arbeidskontrakten. Den sivilt ansatte har normalt sett ingen arbeidsplikt utover den fastsatte arbeidstid, med mindre det er snakk om overtidsarbeid eller annen type arbeid utover normal arbeidstid. Slike

¹⁰⁴ Arne Fanebust, *Innføring i arbeidsrett. Den individuelle del*, tredje utgave, Bergen 2013 s. 91.

avvik fra den normale arbeidstiden må pålegges gjennom arbeidskontrakten, eller ved arbeidsgivers styringsrett.¹⁰⁵

Tjenestehandlinger som er utført utenfor normal eller pålagt arbeidstid vil ikke ha vern etter § 127.

4.2.3 Stedlig kompetanse til å utføre en tjenestehandling

Arbeidskontrakten mellom det aktuelle politidistrikt og den sivilt ansatte vil angi hvor arbeidstakeren har sitt arbeidssted. Når en arbeidskontrakt slår fast at den sivilt ansatte skal utføre tjeneste for et spesielt politidistrikt eller en spesiell enhet må dette tolkes som at den ansatte da kun skal utføre tjeneste for dette politidistriktet. Han har da hverken rett eller plikt til å utføre tjeneste for et annet distrikt, med mindre dette pålegges av en overordnet og er innenfor rammenene av arbeidsgivers styringsrett.

En tjenestehandling må etter dette være utført med saklig og tidsmessig kompetanse, innenfor det politidistrikt eller den enhet den sivilt ansatte er ansatt ved eller av overordnede er pålagt å utføre tjeneste ved, for å ha vern etter strl. § 127.

4.3 “Tjenestehandling” sett i forhold til de med politimyndighet

4.3.1 Saklig kompetanse til å utføre en tjenestehandling

Tjenestemann med politimyndighet (heretter kalt polititjenestemann) har vern etter strl. § 127 i tilfeller hvor han utøver en tjenestehandling som er innenfor hans saklige kompetanse. Med saklig kompetanse menes at han utøver en tjenestehandling i tråd med lovlige tjenesteutøvelse. I likhet med de sivilt ansatte vil arbeidskontrakten være av betydning også for polititjenestemenn med politimyndighet. Arbeidskontrakten er imidlertid ikke den sentrale kilde for å fastslå polititjenestemannens arbeidsoppgaver. Polititjenestemannens rettigheter og plikter kommer særlig frem av politilovens kapittel II om utførelsen av polititjenesten, samt politiinstruksen.¹⁰⁶ Politiinstruksen er en forskrift som hovedsakelig gjelder for de tjenestemenn med politimyndighet.¹⁰⁷ Reglene i politiinstruksen har særlig betydning for de polititjenestemenn i operativ tjeneste, da mange av reglene gir hjemmel, samt retningslinjer for utførelsen av den operative

¹⁰⁵ Fanebust s. 110.

¹⁰⁶ Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) 22 juni 1990 nr. 3963, heretter politiinstruksen eller pi.

¹⁰⁷ Pi. § 1-1.

tjenesten og myndighetsutøvelse. En tjenestehandling vil dermed være de handlinger som polititjenestemannen utøver som følge av sin tjeneste, der han har hjemmel i lov, instruks, ordre eller kontrakt.

Ikke alle oppgaver en polititjenestemann utfører vil være tjenestehandling som har vern etter § 127. Det må være snakk om en tjenestehandling som har hjemmel i lov eller forskrift. Grunnen til at tjenestehandlingen må hjemles i lov eller forskrift, og ikke bare i kontrakt slik tilfellet er for de sivilt ansatte, må antas å være at mange av de tjenestehandlinger som polititjenestemenn utfører er inngripende handlinger som kan innebære maktbruk. Å hjemle inngripende maktbruk overfor en tredjepart i en arbeidskontrakt vil være i strid med legalitetsprinsippet i Grl. § 96 som gir uttrykk for at det i en rettsstat er viktig med korrekt og tilstrekkelig hjemmel når det kommer til inngrep som slår negativt ut for borgernes frihet.

For å demonstrere saklig kompetanse kan det nevnes særlig én avgjørelse, nemlig Rt. 1953 s. 1204. I denne saken slo tiltalte en sysselmannsbetjent i ansiktet. Forut for slaget hadde betjenten ransaket tiltaltes værelse. Slaget skjedde da betjenten var ferdig med ransakingen, og var på tur til å forlate tiltaltes værelse. Forhørsretten hadde dømt etter § 127, men Høyesterett opphevet forhørsrettens dom da forholdet ikke ble ansett til å komme inn under bestemmelsen. Det var ikke tilstrekkelig at volden var utøvd mot en offentlig tjenestemann, det var også et krav om at volden måtte representere et forsøk på å påvirke en tjenestehandling. Da ransakingen var over, og sysselmannsbetjenten var i ferd med å forlate på det tidspunktet volden inntraff, ble angrepet ikke ansett å ramme en tjenestehandling. Hadde slaget derimot skjedd under ransakingen, ville jeg anta at forholdet hadde blitt subsumert under § 127, da slaget da kunne ha innvirkning på tjenestehandlingen. Det er altså ikke tilstrekkelig at voldsutøvelsen skjer i arbeidstiden. Den må også ramme en tjenestehandling som polititjenestemannen har myndighet og kompetanse til å utøve. Høyesterett slår fast at vold mot offentlig tjenestemann som ikke angår en tjenestehandling må subsumeres under den alminnelige bestemmelse om legemsfornærmelse etter strl. § 228, eller forseelsesbestemmelsen i § 326 nr. 2 om forulempelse av offentlig tjenestemann i hans utøvelse av tjenesten.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Rt. 1953 s. 1204 side 1205.

Dersom tjenestehandlingen er hjemlet i lov eller forskrift må den saklige kompetansen anses å være oppfylt, og handlingen vil dermed ha vern etter strl. § 127. Dersom polititjenestemannens saklige kompetanse ikke er oppfylt, vil tjenestehandlingen likevel kunne være vernet etter § 127 dersom polititjenestemannen overskrider sin kompetanse på bakgrunn av en villfarelse.¹⁰⁹ Dersom polititjenestemannen overskrider sin kompetanse, og en person utøver vold mot polititjenestemannen for å hindre han i å foreta en ulovlig handling vil dette ikke være vold mot offentlig tjenestemann etter § 127.¹¹⁰

4.3.2 Tidsmessig kompetanse til å utføre en tjenestehandling

Hva som er en tjenestehandling etter strl. § 127 har særlig vært problematisert der en polititjenestemann har grepet inn i et straffbart forhold på sin fritid. Som det kommer frem av drøftelsen i kapittel 4.3.1 om saklig kompetanse er det er altså ikke polititjenestemannens person som er hovedinteressen bak vernet, men heller den tjenestehandling han utfører i sin tjeneste. Vern etter § 127 gjelder for tjenestehandlinger eller forhold som skjer i tjenesten, ikke for handlinger polititjenestemannen utfører i privat øyemed. Dette betyr imidlertid ikke at polititjenestemannen ikke kan ha vern utenfor sin arbeidstid. Det avgjørende er ikke hvorvidt voldshendelsen skjer innenfor polititjenestemannens arbeidstid eller i hans fritid, men hvorvidt voldshandlingen påvirker en tjenestehandling.

Politi-loven § 20 stiller ikke opp noen tidsbegrensning for når politimyndigheten gjelder. Dette betyr at polititjenestemannen også har politimyndighet på sin fritid, i friperioder og under ferier.¹¹¹ Når det gjelder lengre fravær fra stillingen, som under permisjoner, vil politimyndighetens status være forskjellig alt etter hvilken type permisjon det er snakk om.¹¹² Under ulønnede permisjoner, for eksempel svangerskapspermisjoner og utdanningspermisjoner, er det naturlig at politimyndigheten opphører i den aktuelle perioden.¹¹³ For lønnede permisjoner er hovedregelen at polititjenestemannen beholder sin politimyndighet i permisjonstiden.¹¹⁴

¹⁰⁹ Bratholm og Matningsdal s. 149.

¹¹⁰ Bratholm og Matningsdal s. 149.

¹¹¹ Auglend m.fl. s. 336.

¹¹² Auglend m.fl. s. 336.

¹¹³ Auglend m.fl. s. 336.

¹¹⁴ Auglend m.fl. s. 337.

Polititjenestemenn med politimyndighet har både en rett og en plikt til å gjøre tjeneste på sin fritid. Dette må begrunnes i den spesielle stilling politiet har i samfunnet. Dersom politiet lar være å gripe inn i farlige situasjoner, kun fordi de ikke er på jobb, kan dette føre til at tilliten til både politietaten samt den enkelte tjenestemann svekkes blant publikum.¹¹⁵ Inngripen på fritiden vil også kunne virke preventivt, samt at det vil kunne lette arbeidet til de polititjenestemenn som er på vakt og må overta utførelsen av tjenestehandlingen.¹¹⁶

Politiinstruksen § 6-2 gir tjenestemannen plikt til å gjøre tjeneste i sin fritid i spesielle tilfeller.

For det første plikter polititjenestemannen å gjøre tjeneste dersom en overordnet beordrer det. I henhold til arbeidsmiljøloven § 49 nr. 2 kan tjenestemannen likevel i visse tilfeller unntas fra tjenesteplikt.¹¹⁷ Politiinstruksen viser her til den gamle arbeidsmiljøloven av 1977 som nå er opphevet, men en bestemmelse i den nye lov med tilsvarende ordlyd finnes i nåværende arbeidsmiljølov § 10-6 nr. 10. Denne bestemmelsen må antas å tre i stedet for politiinstruksens henvisning til den tidligere lov.¹¹⁸ Arbeidsmiljøloven § 10-6 nr. 10 gir anledning til fritak fra tjeneste dersom det foreligger helsemessige eller særlige sosiale grunner, eller når fritak anføres av andre personlige grunner og det aktuelle oppdraget kan utsettes uten skade eller utføres av noen andre.

For det andre plikter polititjenestemannen etter pi. § 6-2 nr. 2 å gjøre tjeneste på sin fritid dersom omstendighetene krever at det gripes inn uten opphold for å verne liv, helse eller vesentlige samfunnsverdier. Dette er typisk ved katastrofer eller andre typer nødssituasjoner. Eksempler på en slik tjenesteplikt så vi i Norge under 22. juli 2012, der flere polititjenestemenn avbrøt sin fritid og ferie for å stille til tjeneste i en uoversiktlig og kaotisk situasjon.

¹¹⁵ Auglend m.fl. s. 339.

¹¹⁶ Auglend m.fl. s. 339.

¹¹⁷ Lov 4 februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v.

¹¹⁸ Lov 17 juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.

Til sist har polititjenestemannen tjenesteplikt på fritiden etter pi. § 6-2 nr. 3 der et umiddelbart inngrep er nødvendig for å forebygge eller stanse utførelsen av et grovt lovbrudd eller der det er nødvendig for å pågripe personer ettersøkt som mistenkt for utførelse av et grovt lovbrudd. Auglend m.fl. nevner som eksempler på slike grove lovbrudd bla. alvorlige legemskrenkelser og grov narkotikakriminalitet.¹¹⁹ Hvorvidt polititjenestemannen skal gripe inn der og da avhenger av en helhetsvurdering der flere forhold må tas i betraktning, herunder polititjenestemannens kapasitet, både fysisk og faglig, samt mistenktes styrke, faregraden og den tid som er til rådighet i den aktuelle situasjonen.¹²⁰

Plikt til å gripe inn etter pi. § 6-2 nr. 2 og nr. 3 gjelder bare der polititjenestemannen er i en slik tilstand at tjenestehandlingen vil kunne utføres på en forsvarlig måte.

Plikten til å gjøre tjeneste gjelder altså kun gjelder i spesielle tilfeller. Det er ikke snakk om noen utstrakt plikt. Når polititjenestemannen utfører en tjenestehandling etter pi. § 6-2, har tjenestehandlingen vern etter § 127, selv om handlingen er utført på hans fritid.

I tillegg til plikt til å utføre tjeneste har polititjenestemannen også en rett til å utføre tjeneste på sin fritid. Denne retten er videre enn plikten til å utføre tjeneste; Polititjenestemannen har politimyndighet hele døgnet og dermed rett til å bruke den også utenfor arbeidstiden. Det er i utgangspunktet ingen regler som regulerer i hvilke tilfeller polititjenestemannen skal eller burde gripe inn på sin fritid, utover de pliktregler som kommer frem av pi. § 6-2. Polititjenestemannen kan og bør ikke gripe inn i alt han ser av straffbare hendelser. Avgjørelse om inngripen må bero på en totalvurdering, der det må vurderes om lovbruddet er alvorlig nok til at en umiddelbar inngripen er nødvendig. Å skulle gripe inn i ethvert bagatellmessig forhold vil være ugunstig for polititjenestemannen, da dette vil kunne gå ut over hans fritid. I tillegg er det ugunstig for politietatens renommé utad; Polititjenestemenn som er overivrige gir liten tillit i befolkningen, som blir mistenkeliggjort og straffet ved selv den minste lovovertrødelse.

¹¹⁹ Auglend m.fl. s. 338.

¹²⁰ Auglend m.fl. s. 338.

Polititjenestemenn har vern etter § 127 i kraft av sin stilling når de griper inn og utfører en tjenestehandling på sin fritid. Dette gjelder uavhengig om polititjenestemannen griper inn som følge av plikt eller rett, jamfør ovennevnte avsnitt. Dette gjelder da, også som nevnt overfor, kun der polititjenestemannen utøver en tjenestehandling. Angrep på en offentlig tjenestemann i hans fritid i situasjoner der han ikke utfører en tjenestehandling vil følgelig ikke rammes av § 127. Et eksempel finnes i Rt. 1970 s. 1045. I dette tilfellet ble en polititjenestemann ble angrepet på tur hjem fra endt arbeidsdag. De to tiltalte forulempet fornærmede polititjenestemann i den feilaktige tro at han hadde arrestert deres kamerat tidligere på kvelden. På bakgrunn av forulempelsen bestemte fornærmede polititjenestemann seg for å pågripe de to tiltalte, og bringe de inn til politikammeret. Begge tiltalte visste på dette tidspunkt at de hadde med en polititjenestemann å gjøre, men de nektet å bli med til politikammeret, og stakk av gårde. Polititjenestemannen tok opp jakten, og det oppsto et håndgemeng der de to tiltalte slo til tjenestemannen flere ganger. Byretten anså at de tiltalte ikke kunne dømmes etter § 127, da fornærmede polititjenestemann ikke hadde utøvd noen tjenestehandling, og begrunnet dette i flere forhold; Arbeidstiden var over, han var ikke uniformert, samt at han ikke utførte noen tjenestehandling i det han ble angrepet. Byretten mente at polititjenestemannen ikke hadde plikt til å pågripe de tiltalte på bakgrunn av deres angrep på ham. Høyesterett var imidlertid uenig og opphevet byrettens dom. Det første inngående angrepet kunne ikke dømmes som vold mot offentlig tjenestemann, da dette angrepet var rettet mot polititjenestemannen i privat øyemed, og ikke for å hindre ham i en tjenestehandling. Dette angrepet måtte subsumeres under den alminnelige bestemmelse i § 228. Det er altså ikke tilstrekkelig at voldsutøvelsen skjer på grunn av en tjenestehandling. Voldsutøvelsen kan ikke skje i etterkant av tjenestehandlingen, da en etterfølgende handling ikke kan påvirke den aktuelle tjenestehandlingen.

I det den fornærmede polititjenestemann foretok en beslutning om å pågripe de tiltalte på bakgrunn av det forutgående angrepet, og gav de tiltalte beskjed om dette, gikk han over til å utføre en tjenestehandling.¹²¹ Som nevnt overfor har polititjenestemenn plikt til å gripe inn i visse tilfeller, samt en rett til å gripe inn på sin fritid dersom han anser det som nødvendig. Høyesterett mente at pågripelsen var dekket av polititjenestemannens

¹²¹ Rt. 1970 s. 1045 side 1047.

plikt til å gripe inn, da han hadde foretatt en rimelig og fornuftig vurdering om at det var nødvendig å pågripe de tiltalte for å få deres identitet på det rene og få etterforskningen i gang.¹²² Retten anså polititjenestemannens handling for å være en del av hans tjenesteplikt. Når de tiltalte da utøvde vold mot polititjenestemannen, i den viten om at han utøvde en tjenestehandling ved å pågripe dem, måtte dette være å forstå som vold mot offentlig tjenestemann etter § 127.

Det er etter dette helt på det rene at polititjenestemannen kan ha vern etter § 127 på sin fritid, dersom voldsutøvelsen skjer i det han utøver en saklig tjenestehandling som han har plikt eller rett til å utføre etter lov eller forskrift.

4.3.3 Stedlig kompetanse til å utføre en tjenestehandling

Politiinstruksen § 7-2 første ledd slår fast at utgangspunktet er at polititjenestemannen kun skal tjenestegjøre i det politidistrikt han er ansatt i.

Bestemmelsens annet ledd gir et unntak fra dette ved at polititjenestemannen kan utføre tjenestehandling i et annet politidistrikt dersom dette er nødvendig for å beskytte person eller eiendom mot overhengende fare, samt der det foreligger presserende tjenestehandlinger og der hensikten med handlingen vil forspilles ved opphold. I tillegg kan det utføres tjenestehandlinger i andre politidistrikt enn det polititjenestemannen er ansatt i dersom det avtales med den stedlige politimyndighet.

En tjenestehandling utført i tråd med saklig kompetanse innenfor det politidistrikt polititjenestemannen er ansatt i vil ha vern etter strl. § 127. Når det gjelder tjenestehandlinger utført utenfor det politidistrikt polititjenestemannen er ansatt i, vil voldshandlinger kunne subsumeres under § 127 dersom den aktuelle tjenestehandlingen er rettmessig utført utenfor eget distrikt etter unntaksvilkårene i pi. § 7-2.

4.4 Kravet om at tjenestehandlingen må påvirkes av voldsutøvelsen

For at en handling skal kunne pådømmes som vold mot polititjenestemann etter § 127 må det være snakk om en kvalifisert tjenestehandling, som påvirkes av voldshandlingen

¹²² Rt. 1970 s. 1045 side 1047.

ved at tjenestehandlingen foretas, unnlates eller hindres. Det må altså foreligge en årsakssammenheng mellom tjenestehandlingen og den utøvde volden.

Den utøvde volden kan altså brukes som et middel for å få tjenestemannen til å foreta en tjenestehandling, eller for å få han til å unnlate en tjenestehandling, eller hindre han i utførelsen av tjenestehandlingen. Dette forutsetter at voldshandlingen skjer før eller under utførelsen av tjenestehandlingen. Et forsøk på å påvirke en tjenestehandling etter at tjenestehandlingen er utført, vil ikke rammes av § 127. Et eksempel på dette finnes i overnevnte dom Rt. 1953 s. 1204 der polititjenestemannen fikk et slag i etterkant av en ransaking. Voldshandlinger utført på grunn av en forutgående tjenesteutøvelse vil ikke ha tilstrekkelig årsakssammenheng til å straffes som vold etter § 127.¹²³

Det er uten betydning om gjerningsmannen faktisk klarer å hindre polititjenestemannens tjenestehandling eller får han til å foreta eller unnlate utførelsen av den, så lenge hans handling er et forsøk på dette. Jeg vil si mer om forsøk som fullbyrdet forbrytelse i kommende kapittel 5.

Rettspraksis har også vist at en voldshandling som hindrer tjenesteutøvelsen ved å "gjøre det surt" for tjenestemannen også kan rammes av § 127. Dette følger av Rt. 1986 s. 393, der tiltalte ble dømt etter § 127 for å ha spyttet og sparket to polititjenestemenn, i den hensikt å gjøre tjenesten sur for dem. Denne type handling vil kunne karakteriseres som å hindre tjenesten. Enhver vanskeliggjøring av tjenesten vil dermed kunne antas å være hindring av tjenesten og dømmes etter § 127.

I praksis er det hindring og unnlattelse av tjenestehandling, og ikke det å foreta en tjenestehandling, som er det som oftest dømmes etter § 127. Dette fordi en tjenestehandling normalt vil representere et negativt inngrep for gjerningsmannens del, for eksempel en pågripelse eller en ransakelse, og han vil ønske å stoppe denne handlingen fremfor å få polititjenestemannen til å utføre den.

¹²³ Rt. 1970 s. 1045.

Kapittel 5. “Søger”

5.1 Forsøk som rettslig standard

Strl. § 127 kommer til anvendelse i saker der en ved vold “søker” å påvirke en offentlig tjenestemann i sin tjenestehandling. En naturlig forståelse av dette tilsier at forbrytelsen er fullbyrdet allerede på forsøksstadiet. Det er altså ikke nødvendig at gjerningspersonen faktisk rammer tjenestemannen med voldsutøvelsen. Det er tilstrekkelig at han forsøker på det. Strl. § 127 anses for å være straffbar som fullbyrdet forbrytelse selv om gjerningsmannen ikke lykkes i sin voldsutøvelse, eller selv om voldsutøvelsen ikke blir påvirket rent faktisk.

Straffelovens § 49 omhandler forsøk, og slår fast at forsøk på forbrytelse er straffbart. Forsøk på å utføre en kriminell handling vil si at gjerningsmannen objektivt sett ikke har fullført forbrytelsen, men at hans forsett er fullbyrdelse.¹²⁴ Den generelle hovedregel er at fordi den straffbare handling ikke er fullbyrdet, så vil forsøk på forbrytelse straffes mildere enn dersom forbrytelsen hadde vært fullbyrdet.¹²⁵ Dette vil imidlertid ikke være tilfellet etter § 127. Forsøk er omfattet av bestemmelsens gjerningsbeskrivelse, og forsøk på vold mot offentlig tjenestemann vil dermed straffes like hardt som fullbyrdet voldsutøvelse. Da § 49 er en generell bestemmelse i straffelovens alminnelige del, og § 127 en spesiell bestemmelse, vil § 127 ha forrang etter *lex specialis*-prinsippet.

Det kan spekuleres i hvorfor forsøk anses for å være like straffverdig som fullbyrdet forbrytelse etter § 127. Forarbeider eller juridisk teori sier ingenting om hvorfor det er slik, men det kan antas at lovgiver har valgt å gjøre det slik av hensyn til de legislative hensynene bak bestemmelsen; Hensynet til tjenesteutøvelsens beskyttelse og effektivitet, samt hensynet til tjenestemannens sikkerhet og hans personlige integritet. Vold mot offentlig tjenestemann er så uønsket av myndighetene at selv det å slå mot en tjenestemann uten å treffe han vil straffes. At terskelen for fullbyrdet forbrytelse er satt lavere vil kunne gi en mer effektiv håndhevelse av bestemmelsen, da påtalemyndigheten ikke trenger å bevise at voldshandlingen faktisk rammet tjenestemannen.

¹²⁴ Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 5. Utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, Oslo 1997 s. 348.

¹²⁵ Andenæs, *Alminnelig Strafferett* s. 344.

At forbrytelsen er fullbyrdet allerede på forsøksstadiet er bekreftet i rettspraksis. I Rt. 1977 s. 230 opphevd Høyesterett en dom fra byretten der tiltalte ble frifunnet for overtredelse av § 127. Tiltalte hadde under en pågripelse satt seg aktivt til motverge ved å sparke og slå voldsomt rundt seg, og hadde truffet den ene polititjenestemannen med et spark i leggen. Byretten mente at det ikke var bevist at tiltalte hadde sparket polititjenestemannen, og mente at den motstanden tiltalte hadde utøvd ved slag og spark rundt seg ikke kvalifiserte som vold etter § 127. Høyesterett var uenig i dette, og uttalte at det ikke er et vilkår for straff etter § 127 at voldsutøveren lykkes i å ramme tjenestemannen med volden.¹²⁶ Høyesterett viste så til to tidligere høyesterettsavgjørelser; I Rt. 1952 s. 719 hadde tiltalte sparket etter en togkonduktør idet konduktøren forsøkte å komme seg på toget i fart. Videre ble det uttalt at å sparke etter konduktørens hode må karakteriseres som vold i lovens forstand selv om tiltalte ikke lykkes med å treffe med sparket. I Rt. 1932 s. 224 ble to ungdommer straffet etter § 127 for deltakelse i steinkasting mot politiet, selv om det ikke kunne godtgjøres at politiet ble truffet av steinene. Det var tilstrekkelig at de tiltalte hadde kastet steiner mot politiet og dermed utøvd forsøk på vold. Det var ikke nødvendig å bevise at politimenn faktisk var truffet av disse steinene.

Standpunktet fra Rt. 1977 s. 230 bekreftes av en senere avgjørelse i Rt. 1989 s. 1243, der det uttales at for å dømme etter § 127 er det en forutsetning at det dreier seg om en voldsutøvelse rettet mot en tjenestemann, men at det ikke er et vilkår at handlingen fysisk rammer tjenestemannen. Det er altså tilstrekkelig at det foreligger en fysisk maktanvendelse rettet mot tjenestemannen. Dette er i tråd med ordlyden til § 127 som bruker ordet "søker", og forbrytelse mot § 127 er dermed fullbyrdet allerede ved forsøk på vold.

5.2 Grensedragningen mellom forsøk på vold etter § 127 og fullbyrdet trussel etter § 128

I enkelte tilfeller kan det oppstå tvil om hvorvidt en handling skal klassifiseres som et forsøk på vold etter § 127, eller som en fullbyrdet trussel mot offentlig tjenestemann etter § 128. I andre tilfeller kan det være vanskelig å bevise fullbyrdelsesforsett, slik at

¹²⁶ Rt. 1977 s. 230 side 232.

det ikke kan bevises at det foreligger et forsøk på voldsutøvelse. Det kan da være aktuelt å subsumere forholdet under § 128 om trusler mot offentlig tjenestemann.

Et eksempel på et slik tvilstilfelle er Rt. 1983 s. 239. Tiltalte hadde her slått mot to polititjenestemenn med en tykk, meterlang planke for å hindre politimennene i å pågripe han. Han ble i Høyesterett frifunnet for brudd på § 127, da handlingen ikke ble ansett som vold. Den ble heller ansett å være en trusselshandling som måtte subsumeres under strl. § 128. Høyesterett vurderte i denne saken at det å slå mot politimennene med en stokk måtte være en trussel om vold og ikke et forsøk på voldsutøvelse.

Straffeloven § 128 rammer den som ved trusler søker å formå en offentlig tjenestemann til urettmessig å foreta eller unnlate en tjenestehandling. Ordlyden i § 128 er nokså lik ordlyden i § 127, bare at det er snakk om bruk av trusler i stedet for vold for å hindre den offentlig tjenestemann i sin tjenesteutøvelse. I tillegg mangler § 128 ordlyden “å hindre”, da en trussel ikke kan være en fysisk hindring. Der den truende adferd direkte hindrer tjenesteutøvelsen vil det gå over til å være vold etter § 127. En trussel kan fremgis muntlig eller skriftlig.¹²⁷ En trussel kan også frembringes ved adferd, for eksempel fremvisning av kniv, ved å dra fingeren over halsen eller å fekte med armene til slag.¹²⁸ Straffeloven §§ 127 og 128 brukes ofte sammen i siktelsen på samme hendelse, fordi siktede benytter seg av både vold og trusler for å hindre pågripelse. Hvorfor anses tilfellet i Rt. 1983 s. 239 for å være trussel etter § 128 i stedet for forsøk på vold etter § 127? Forholdet vil ved første øyekast kunne karakteriseres som forsøk på vold, i det tiltalte slår rundt seg med en planke i et forsøk på å hindre pågripelse.

Forklaringen på dette kan ligge i voldshandlingens karakter og tiltaltes forsett. Et slag med en stokk kan ha et varierende skadepotensiale, avhengig av den kraften slaget har, og hvor på kroppen det treffer. Det kommer frem av faktum at gjerningsmannen slår med stokken “av all kraft”. Det kommer ikke frem at han sikter slaget mot noen av politimennene, eller mot noen spesiell kroppsdel, som for eksempel polititjenestemannens hode. Det må antas at polititjenestemennene enkelt kunne unngå slagene ved å unngå å gå nærmere tiltalte. Dersom tiltalte hadde slått kraftig direkte mot

¹²⁷ Auglend m.fl. s. 932.

¹²⁸ Auglend m.fl. s. 932.

en politimanns hode, eller på annen måte vist at han hadde som hensikt å utøve vold, ville det vært tydelig at det var forsøk på vold. Det kan imidlertid ikke legges til grunn at gjerningsmannen hadde som hensikt å ramme politimennene med slagene.

Fullbyrdelsesforsett kan ikke bevises ut fra handlingens karakter, og tiltalte kan derfor ikke straffes for forsøk på vold etter § 127.

Ut av dette kan det slutes at der forsett til å fullbyrde voldshandlingen ikke foreligger, eller er vanskelig å bevise, så skal handlingen subsumeres under § 128 om trusler fremfor § 127 om vold. Dersom forsøkshandlingen ikke kvalifiserer for å være trussel etter § 128 vil også § 326 nr. 1 være et alternativ.

Kapittel 6: Avsluttende bemerkninger

For det objektive vilkår om "offentlig tjenestemann" kan det slås fast at alle ansatte i politietaten er for offentlige tjenestemenn å regne etter strl. § 127. Vilkåret tolkes noe utvidende slik at også vold mot politiets hjelpemidler eller tredjeperson kan omfattes av "offentlig tjenestemann"-begrepet der det foreligger en nær tilknytning mellom tjenestemann og hjelpemiddel/tredjeperson.

Når det kommer til "tjenestehandling" vil en tjenestehandling være vernet etter § 127 der tjenestehandlingen er utført i tråd med saklig, stedlig og tidsmessig kompetanse. Hjemmelen for denne kompetansen vil variere ettersom man er en ansatt med eller uten politimyndighet.

For vilkåret "søger" er det klart at forbrytelse av vold mot offentlig tjenestemann etter § 127 vil være fullbyrdet allerede på handlingens forsøksstadiet, og at forsøk på vold vil straffes like hardt som fullbyrdet voldsutøvelse.

Avhandlingen viser at altså at innholdet i de ovennevnte vilkår er rimelig klart når det kommer til vold mot polititjenestemann. Innholdet i voldsbegrepet er imidlertid ikke like klart.

Rettspraksis viser at de typiske aktive handlinger klart er voldsutøvelse etter § 127. Når det kommer til kriteriets nedre grense, for de handlinger som ikke like tydelig er vold, er

det derimot mer usikkert hvilke handlinger som kvalifiserer til å være vold og vil kunne straffes etter § 127

I Rt. 1999 s. 240 ble spytting i ansiktet på en polititjenestemann bedømt som vold, mens i Rt. 1963 s. 449 ble passiv motstand i form av å stritte imot med bena, samt aktiv motstand ved kraftig slenging på overkroppen som motstand under arrestasjon ikke dømt som vold etter § 127. Begge disse handlinger har en slik karakter at de påvirker de fornærmede polititjenestemennenes tjenesteutøvelse. Handlingene er ulike i det at spytting er en handling som ikke i særlig stor grad hindrer tjenesteutøvelsen, men derimot innebærer en respektløs krenkelse av tjenestemannens personlige integritet. Passiv motstand og slenging på overkroppen vanskeliggjør tjenestehandlingen i større grad enn spytting vil gjøre, men disse handlingene innebærer i liten grad et angrep på tjenestemannen og hans person.

Det ulike resultat i disse avgjørelsene kan tyde på at hensynet til tjenestemannens interesse har fått en større betydning ved Høyesteretts vurdering av hvorvidt en handling kvalifiserer til å være vold etter strl. § 127. Hovedfokuset har tidligere vært på voldshandlingens fysiske påvirkning. At spytting nå anses for å være vold kan ses som et tegn på at Høyesterett nå i større grad vektlegger den psykiske påvirkningen voldshandlingen vil kunne ha på tjenestemannen, samt handlingens krenkelse av tjenestemannens personlige integritet.

Videre viser rettspraksis at passive handlinger ikke anses som vold etter § 127. Dette på tross av at disse handlingene i stor grad kan påvirke og vanskeliggjøre tjenestemannens tjenesteutøvelse. De passive handlinger vil kunne påvirke tjenesteutøvelsen i betydelig grad, men da de er passive er de ikke et angrep mot tjenestemannen. Av dette kan det forstås slik at det ikke er tilstrekkelig at voldsutøvelsen påvirker tjenestehandlingen. Det må i tillegg foreligge en krenkelse av tjenestemannens personlige integritet.

Samtidig kan det se ut som en tendens til at voldshandlinger med en mindre sterk styrkegrad subsumeres under § 326 nr. 1, til tross for at de etter sin art kunne ha blitt straffet etter § 127. Høyesterett tar med dette et skritt tilbake fra rettsbelæringen om en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, og anser at de mer ubetydelige

kraftanvendelsene ikke er vold. Voldshandlinger med liten styrke vil i mindre grad være til hinder for tjenesteutøvelsen, samt være lite krenkende for tjenestemannens personlige integritet.

Ut av dette kan det se ut som at Høyesteretts vekting av de legislative hensyn bak § 127 har endret seg noe. Når det skal vurderes hvorvidt en handling er vold etter § 127 kan det se ut som at det har utviklet seg en tendens til at hensynet til tjenestemannens interesse og personlige integritet tillegges en større betydning enn tidligere, mens hensynet til tjenesteutøvelsens effektive utførelse har fått en noe mindre betydning.

Voldsbegrepets nedre grense vil dermed variere ettersom hvilken interesse som er krenket ved voldshandlingen. Der tjenestemannens personlige integritet er krenket er terskelen for hva som anses for å være vold nokså lav. Der tjenestemannens interesse ikke påvirkes av handlingen, og den kun påvirker tjenestehandlingens utførelse, vil terskelen være høyere for hva som anses å være vold.

Kildeliste

Lover

Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814.

Den norske Straffelov: Lov angaaende Forbrydelser af 20de august 1842 (Opphevet).

Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager 1 juli 1887 nr. 5 (Opphevet)

Almindelig borgerlig Straffelov 22 mai 1902 nr. 10 (straffeloven).

Lov om politiet 13 mars 1936 nr. 3 (Opphevet).

Lov om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v. 4 februar 1977 nr. 4 (Opphevet).

Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessen).

Lov 4 mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. (tjenestemannsloven).

Lov 4 august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven).

Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Lov 17 juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.
(arbeidsmiljøloven).

Forskrifter

Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) 22 juni 1990 nr. 3963.

Forarbeider

SKM 1896 – Udkast til almindelig borgerlig Straffelov med Motiver. Utarbeidet av Straffelovkommisjonen fra 1885 (Kristiania 1896). Forarbeid til straffeloven 1902.

Oth.prp. No. 24 (1898-1899) Ang. Udfærdigelse af en almindelig borgerlig Straffelov, en Lov om den almindelige borgerlige Straffelovs Ikrafttræden samt en Lov, inneholdende Forandringer i Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager af 1ste Juli 1887

Ot.prp. nr. 22 (1994-95) om lov om politiet (politiloven).

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) om lov om endringer i straffeloven 20. Mai 2005 nr. 28 mv.
(skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

Rettspraksis

Rt. 1899 s. 38

Rt. 1913 s. 2
Rt. 1918 s. 43
Rt. 1922 s. 73
Rt. 1930 s. 1076
Rt. 1930 s. 1312
Rt. 1932 s. 244
Rt. 1938 s. 823
Rt. 1939 s. 511
Rt. 1952 s. 424
Rt. 1952 s. 719
Rt. 1952 s. 1157
Rt. 1953 s. 1204
Rt. 1963 s. 449
Rt. 1970 s. 1045
Rt. 1971 s. 882
Rt. 1973 s. 371
Rt. 1973 s. 1314
Rt. 1977 s. 230
Rt. 1983 s. 239
Rt. 1983 s. 652
Rt. 1983 s. 868
Rt. 1983 s. 1449
Rt. 1984 s. 686
Rt. 1984 s. 1480
Rt. 1985 s. 139
Rt. 1986 s. 866
Rt. 1987 s. 1384
Rt. 1989 s. 1243
Rt. 1999 s. 240
Rt. 2002 s. 1717
Rt. 2005 s. 728
Rt. 2008 s. 788
Rt. 2010 s. 1114

LB-2009-75085

Alfabetisk litteraturliste

Johs. Andenæs, *Straffbar unnløtelse* (Oslo 1942).

Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*. 5. Utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn (Oslo 2005).

Johs. Andenæs, *Spesieil strafferett og formuesforbrytelene*. Samlet utgave ved Kjell V. Andorsen (Harstad 2008).

Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland og Knut Røsandhaug, *Politirett*. 2. utgave (Bergen/Sarpsborg 2012).

Anders Bratholm og Magnus Matningsdal, *Straffeloven med kommentarer, anden del. Forbrytelser* (Oslo 1995).

Arne Fanebust, *Innføring i arbeidsrett*. Den individuelle del. Tredje utgave (Bergen 2013).

Francis Hagerup, *Almindelig Borgerlig Straffelov og lov om dens ikrafttreden*. Udgivet med oplysende anmærkninger og henvisninger. Anden utgave gjennomseet og forøget under medvirkning af P.I. Paulsen (Kristiania 1916).

Jo Hov, *Fornærmedes stilling i straffeprosessen*. Bergen 1983. Universitetsforlaget.
P. Kjershcov, *Straffeloven med kommentar og tillegg* (Oslo 1930).

Henry John Mæland, *Innføring i alminnelig strafferett* (Bergen 1995).

Bjørn Vidar Pedersen m.fl., *Operativ polititjeneste* (Politihøgskolen 1997).

Jon Skeie, *Den Norske Strafferett, bind II, den spesielle del*. Annen utgave (Oslo 1946).

Sverre Tønnesen, *Forulempelse av politimann* (Bergen 1975).

Rapporter

Årsrapport 2013 om uønskede hendelser. Politidirektoratet.

Politiet i Norge. Politidirektoratet.

Andre kilder

Mailutveksling med Gry Jorunn Holmen i Politiets Fellesforbund datert 12. – 14. Oktober 2014 (Vedlagt).

Bokmålsordboka. Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet. <http://nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi>

Nyhetsartikler om vold mot polititjenestemann: <http://www.nrk.no/nordland/vold-mot-politiet-i-bodo-1.12007167> og http://www.nordlys.no/Politiet_skulle_bare_stoppe_bilen_i_en_trafikkontroll_Da_gikk_passasjerer_til_angrep-5-34-36420.html

Vedlegg

[E-postutveksling med Gry Jorunn Holmen](#) i Politiets Fellesforbund datert 12. – 14. Oktober 2014.

On 14 Oct 2014, at 10:08, Gry Jorunn Holmen <Gry.Jorunn.Holmen@pf.no> wrote:

Hei igjen [kandidatens navn]

Svarene på spørsmålene dine finner du under.

1. Politidirektoratets statistikker viser at vold mot polititjenestemenn har økt. De siste ti årene har slike hendelser nesten fordoblet seg, fra 613 tilfeller i 2004 til 1159 tilfeller i 2013. Tror dere dette skyldes at den faktiske volden har økt, eller at terskelen for å anmelde motstand under pågripeelse og vold har blitt lavere blant polititjenestemenn?

Politiets Fellesforbund tror dette skyldes både at den faktiske volden har økt og at politifolk er blitt flinkere til ikke å godta alt. Det er fakta at kriminaliteten og de kriminelle har blitt blir tøffere, det er mere kniver og våpen osv. Også respekten for politifolk i uniform har blitt mindre. Slike ting gjør at den faktiske volden øker. Samtidig er det hele tiden en diskusjon i politiet om hva man skal tåle og hva man ikke skal tåle. Vi tror også, som sagt, at politifolk har blitt flinkere til å anmelde og ikke tenke at man skal godta alt.

2. Har PF noen formening om hvorfor volden mot politiet øker? Svaret ligger i det jeg skrev på spørsmål 1.

3. Bruker PF den økte volden mot politiet som et argument i lønnskampen?

Nei, per i dag gjør vi ikke det, men spørsmålet er interessant. For en fagforening vil det oppfattes som et godt argument når man skal ut og kjempe for mer lønn. Og tidligere har det nok vært et element i en del diskusjoner/argumenter om lønn i etaten. Men det er samtidig sånn at mange da vil hevde – med rette – at i statistikker over hvilke yrker i Norge som er farlige, havner politiet langt ned på lista. Vårt svar på det vil fort være at politiet både er trent for og har utstyr som gjør at de ikke nødvendigvis blir alvorlig skadet. Og av siste dagers mediedekning om sykefravær, har du kanskje lagt merke til en undersøkelse som viser at bak mye sykefravær ligger det at folk i de typiske «trøste og bære»-yrkene er utsatt for vold og trusler fra «klienter». Det er med andre ord ikke vanskelig å «bevise» at det er mange andre yrker enn politi som er farlige.

Håper dette hjelper deg videre med oppgaven din. Bare ta kontakt igjen dersom der er noe mer du kommer på.

Vennlig hilsen

Gry Jorunn i Politiets Fellesforbund

Fra: [Kandidatens navn]

Sendt: 13. oktober 2014 16:34

Til: Gry Jorunn Holmen

Emne: Re: SV: Politivold og lønnskamp

Hei,

Flott, takk for det!

[Kandidatens navn]

On 13. okt. 2014, at 16.17, Gry Jorunn Holmen <Gry.Jorunn.Holmen@pf.no> wrote:

Hei [Kandidatens navn]

Viser til henvendelsen din om mer vold mot politiet, som jeg har fått tilsendt av forbundslederen.

Jeg svarer deg opp i morgen.

Vennlig hilsen

Gry Jorunn Holmen

Informasjonsansvarlig

Telefon 93 08 97 30

Fra: [Kandidatens navn]

Dato: 6. oktober 2014 12:18:16 CEST

Til: Sigve Bolstad <Sigve.Bolstad@pf.no>

Emne: Politivold og lønnskamp

Hei!

Jeg er en jusstudent ved Universitetet i Tromsø som nå i høst skriver masteroppgave om temaet vold mot offentlig tjenestemann. Jeg ønsker særlig å se på hvordan tjenestemanns spesielle vern etter strl. § 127 kan fungere motiverende for polititjenestemann. Jeg lurer derfor på om PF kan svare på noen spørsmål, der jeg vil bruke svarene i en rettspolitisk drøftelse.

1. Politidirektoratets statistikker viser at vold mot polititjenestemann har økt. De siste ti årene har slike hendelser nesten fordoblet seg, fra 613 tilfeller i 2004 til 1159 tilfeller i 2013. Tror dere dette skyldes at den faktiske volden har økt, eller at terskelen for å anmelde motstand under pågripeelse og vold har blitt lavere blant polititjenestemann?
2. Har PF noen formening om hvorfor volden mot politiet øker?
3. Bruker PF den økte volden mot politiet som et argument i lønnskampen?

Jeg takker på forhånd for svar.

Med vennlig hilsen

[Kandidatens navn]